

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Praktické činnosti s technickými a přírodními materiály
v zájmových kroužcích na úrovni školní družiny.

Practical works with technical and natural materials
at school hobby clubs.

Bakalářská práce

Marcela Plšková

Katedra školní a sociální pedagogiky

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.

Studijní program: vychovatelství

2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Praktické činnosti s technickými a přírodními materiály v zájmových kroužcích na úrovni školní družiny.“ vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26.3.2011

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych na tomto místě poděkovat všem, kteří mi umožnili v mém věku a při mém pracovním nasazení studovat obor, který mne vždy bavil a ve kterém pracuji 26 let. Poděkování patří mému manželovi, který mne podpořil při rozhodnutí studovat a zároveň mne po celou dobu studia neúnavně povzbuzoval. Dále bych chtěla vyslovit poděkování všem pedagogům, kteří se podíleli na našem vzdělání a měli nejen se mnou velkou trpělivost.

Zvláštní poděkování patří doc. Ing. Jitce Vodákové, CSc., která je garantem této bakalářské práce, tvůrcem zadání a neúnavnou kritičkou výsledků mého snažení.

Abstrakt

Bakalářská práce si klade za cíl seznámit čtenáře s problematikou praktických činností v zájmových kroužcích školní družiny, jejich cílem a oblíbenosti. Teoretická část přibližuje čtenářům všeobecný přehled o konkrétních praktických činnostech a zároveň objasňuje prostředí v kterém zájmové kroužky probíhají. Praktická část seznamuje čtenáře se způsobem provedení práce a s výsledky dotazníku, který zjišťuje oblíbenost jednotlivých praktických činností u žáků školní družiny. Závěr práce ukazuje praktické činnosti v pozitivním světle, protože dokáží žáky mladšího školního věku zaujmout i v době technických vymožeností.

Abstract

The bachelor thesis aims to introduce to the readers the problems of practical works in after-school clubs, their popularity and goals. The theoretical part approaches a general overview of specific practical activities and also explains the environment in which after-school activities take place. The practical part introduces the way of work and the results of a questionnaire which determines the popularity of practical activities of participants in after-school clubs. The conclusion presents the practical works in a positive light because they are able to attract pupils' attention even in the era of technical achievements.

Klíčová slova

Zájmové činnosti, praktické činnosti, zájmový kroužek, organizace práce, trávení volného času.

Key words

Leisure activities, practical activities, after school club, organization of work, use of free time.

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb.

OBSAH

Úvod.....	9
1 TERORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Školní družina.....	10
1.2 Funkce vychovatele ve výchově mimo vyučování.....	13
1.3 Mladší školní věk – od 6 do 11 let.....	14
1.3.1 Tělesný vývoj	16
1.3.2 Psychický vývoj (rozumový, citový, volní)	18
1.3.3 Sociální vývoj.....	22
1.3.4 Charakteristika osobnosti dítěte mladšího školního věku	23
1.3.5 Nejčastější výchovné problémy mladšího školního věku a jejich příčiny.	23
1.3.6 Volný čas dětí mladšího školního věku	24
1.4 Praktické činnosti jako součást programu zájmových činností.....	25
1.4.1 Výchovná stránka rukodělných činností.....	26
1.4.2 Příprava vychovatele na rukodělné činnosti.....	27
1.4.3 Příprava materiálu, pomůcek a nářadí	27
1.4.4 Organizace rukodělných činností ve školní družině.....	28
1.4.5 Bezpečnost a hygiena práce při praktických činnostech	28
1.4.6 Oblasti, které lze rozvíjet při praktických činnostech	30
1.5 Vybrané pracovní techniky.....	30
1.5.1 Praktická činnost - Drátování	31
1.5.2 Praktická činnost - Paličkování	32
1.5.3 Praktická činnost - Tkaní.....	36
1.5.4 Praktická činnost - Pletení ze slámy	39
1.5.5 Praktická činnost - Malování na hedvábí	42
2 PRAKTICKÁ ČÁST	44
2.1 Cíle a hypotézy	44
2.1.1 Dílčí cíle	44
2.1.2 Hypotézy.....	44
2.2 Charakteristika podmínek pro realizaci projektu, metodika jeho vytvoření a hodnocení.....	44
2.2.1 Charakteristika cílové skupiny	44
2.2.2 Školní družina, ve které probíhal výzkum.....	45
2.2.3 Metodika vytvoření a ověření projektu	47
2.2.4 Metodika dotazníkového šetření.....	47
2.3 Výsledky práce a jejich vyhodnocení.....	48
2.3.1 Projekt Strom – popis projektu.....	48
2.3.2 Motivace projektu.....	49
2.3.3 Zájmový kroužek drátkování - drátkování stromu	50
2.3.4 Zájmový kroužek paličkování - paličkování listu stromu	53
2.3.5 Zájmový kroužek tkaní - tkaní koberečku	56
2.3.6 Zájmový kroužek malování na hedvábí - malování stromu	59
2.3.7 Zájmový kroužek pletení ze slámy – pletení stromu	62
2.3.8 Zájmový kroužek pletení ze slámy - pomlázka z proutí - stromek k nasazení	65
2.4 Výsledky dotazníkového šetření a jejich hodnocení	67
2.4.1 Oblíbenost použitých pracovních technik:	67

2.4.2. Hodnocení jednoduchosti pracovních technik:	70
2.4.3. Hodnocení obtížnosti pracovních technik:	70
2.4.4. Oblíbenost pracovních technik jako navštěvování zájmového kroužku:	71
2.4.5. Oblíbenost trávení volného času:	71
2.4.6. Zjišťování trávení volného času žáků mladšího školního věku:	72
2.4.7. Ovlivnění při výběru zájmových kroužků:	72
2.4.8. Oblíbenost při pracovních činnostech:	73
2.4.9. Oblíbenost spolupráce při pracovních činnostech:	74
2.4.10. Zjišťování pomoci při pracovních činnostech:	74
2.4.11. Srovnání hypotéz a výsledků dotazníkového šetření	75
Závěr	76
POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE	77
Tištěné	77
Elektronické	78
Tištěné – podle abecedy	78
SEZNAM OBRÁZKŮ	80
PŘÍLOHY	81
Příloha č. 1: Dotazník	82
Příloha č. 2: Fotografie z praktických činností (OBR.2-25)	85
Příloha č. 3: Vyplněné dotazníky	94
Příloha č. 4: Zadání bakalářské práce – Přihláška k bakalářské práci	100

ÚVOD

Pracuji 26 let jako vychovatelka školní družiny na ZŠ Komenského I. ve Zlíně. Práce s žáky mne baví a ráda se zaměřuji na praktické činnosti v zájmových kroužcích. Proto jsem se těmito ve své bakalářské práci zabývala. V dnešní době počítačových her a televizních seriálů je velmi zajímavé zjistit jestli žáci mladšího školního věku raději tráví svůj volný čas u počítače nebo se svými vrstevníky. Jak si vůbec žáci přejí trávit svůj volný čas? Jak naučit žáky smyslně trávit jejich volný čas? Zajímalo mne, pokud žákům nabídnu atraktivní trávení volného času, zda jsou schopni bez výrazných problémů od počítačů odejít. Je otázkou, zda praktické činnosti považují žáci mladšího školního věku za atraktivní. Uvědomuji si také, že dovednosti a znalosti spojené s využíváním informačních technologií jsou pro současného člověka nezbytné, je však také nezbytné činnosti střídat a rozvíjet různé stránky osobnosti člověka. Důležitým zjištěním také bude, která z nabízených aktivit bude pro ně nejzajímavější. Mimo hlavního cíle, naučit žáky pomocí praktických činností kvalitně trávit svůj volný čas, jsem se zaměřila na řadu dílčích cílů. Například rozvoj jemné motoriky ruky, rozvoj komunikace mezi žáky skupiny, rozvoj znalostí a ekologického citění. V neposlední řadě je důležité naučit žáky trpělivosti a pečlivosti během praktických činností. Samozřejmostí je úklid pracoviště po ukončení činnosti. Při vyhledávání internetových stránek spojených s tématem praktických činností. Najít uplatnění v něčem, co se mi daří.

Pomocí dlouhodobého projektu jsme vytvořili v praktických činnostech různé výtvary na téma Strom s využitím drátkování, tkaní, malování na hedvábí, pletení ze slámy a paličkování. Upletli jsme si pomlázku z proutí a zasadili ji jako strom. V dotazníku, který žáci vyplnili na závěr projektu vyjádřili jak je praktické činnosti bavily, která činnost jim byla nejbližší, v které činnosti se jim nedařilo.

Vyhodnocení dotazníku by mělo zkvalitnit výchovně – vzdělávací činnosti ve školní družině, ve které pracuji. Na jeho základě by se vychovatelé měli pokusit o nové přístupy přinášející lepší výsledky v naplňování cílů ŠVP ŠD.

1 TERORETICKÁ ČÁST

1.1 Školní družina

Školní družina je školským zařízením pro zájmové vzdělávání. Specifickými prostředky naplňuje obecné cíle vzdělávání dané školským zákonem. Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností a dalšími aktivitami se zaměřením na různé oblasti. Školní družina se zaměřuje na výchovu, která posiluje komunikativní dovednosti, podporuje schopnosti uplatnit se ve skupině i společnosti a přijímat důsledky svého chování a jednání. Snaží se o formování životních postojů, předkládá množství námětů k rozvíjení nadání a ke kvalitnímu prožívání volného času. Rámcové vzdělávací programy pro předškolní a základní vzdělávání mají vymezeny klíčové kompetence žáků. Na ně přirozeně navazuje i školní družina tím, že je posiluje a rozvíjí.

Vzhledem ke své specifičnosti má navíc možnost obohacovat svou činnost o některé další kompetence, které jsou označovány jako „Klíčové kompetence pro Evropu“.

Školní družina je součástí školy a podílí se na realizaci Školního vzdělávacího programu. Klíčové kompetence jsou v její činnosti zaměřeny především na výchovu. Díky vytvořeným programům dochází k určitému propojení s činností školy a tím bývá posilována motivační i obsahová stránka u mnoha aktivit. Školní družina však není pokračováním vyučování. Má svá specifika, která umožňují poskytnout dětem rekreaci, odpočinek, rozvíjení zájmů a smysluplnou náplň volného času.

Rozvíjením zájmů pomáháme dětem, aby pozvolna poznávaly a prozkoumávaly svět, který se před nimi začíná otevírat, a snažily se mu porozumět. Oblast poznávání je obrovská. Týká se rozvoje lidských vztahů, seznamování s přírodou a jejími zákonitostmi, nutnosti chránit svůj život i prostředí, ve kterém žijí a rozpoznávání nebezpečných situací. S tím vším souvisí nejen vnímání práv a povinností, ale také jejich dodržování.

Činnostmi, které jsou s uvedeným poznáváním spojeny, ověřujeme, vyvracíme, potvrzujeme a zkoumáme vše, o čem děti slyšely, co viděly, co znají z vyprávění, sledování i pozorování.

Dětské zájmy se projevují jako určité zaměření na některou činnost. Jsou velmi rozdílné, mnohé se teprve utvářejí a v budoucnu se změní nebo upevní. Stále však platí,

že dítě hledá to, co ho nejvíc baví. Ke svým experimentům potřebuje laskavou pomoc rodiče, vychovatele nebo jiné dospělé osoby, která bude jeho snažení podporovat a směřovat.

Program nabízený školní družinou se stává plnohodnotnou, užitečnou a významnou náplní poloviny času, který mnohé děti ve škole tráví. Je protipólem usilovné dopolední duševní práce. Nabízí aktivní odpočinek, tělesný pohyb nejen v přírodě, komunikaci s vrstevníky bez výrazných omezení, rozvíjení individuálních zájmů a zálib.

Je velmi snadné připravit jednomu dítěti příjemné odpoledne, ve kterém se bude vzorově střídat oddech, rekreace, záliba i příprava na vyučování. Podstatně náročnější je to v početné skupině dětí.

Ve větším společenství ovlivňuje veškerou činnost momentální tělesné a duševní rozpoložení jednotlivců, jejich únava, chuť či nechť čemukoli se věnovat. Nebývá lehké nabídnout vysokou kvalitu a vyhovět všem stejnou měrou. Stačí, když se přiřenou mraky, začne pršet a nelze uskutečnit lákavou a dlouhodobě připravovanou hru, na kterou se všichni těšili. Pokud se přidá pláč dítěte, které musí neplánovaně opustit program i děti a odejít s rodiči domů, zdá se, že nepříjemnostem nebude konec.

Vychovatelky školních družin tyto situace dobře znají a většinou je dokážou řešit. Mají vždy zásobu náhradních programů, vlídné slovo, úsměv na tváři a nechybí jim ani veselá mysl. [1]

Školní družiny a školní kluby mají předpoklady k pravidelnému a každodennímu pedagogickému ovlivňování volného času žáků, neboť vychovatelé:

- jsou se žáky v každodenním styku;
- mohou působit na většinu žáků bez ohledu na sociální postavení rodiny;
- mají možnost pravidelného kontaktu s rodiči;
- pro své výchovné působení v době mimo vyučování mají vhodnou kvalifikaci;
- jsou členy pedagogické rady, spolupracují s vedením školy a ostatními pedagogy;

Činnost školní družiny a školního klubu navazuje specifickým způsobem na vzdělávací činnost základní školy. Není však přímým pokračováním vyučování, ani jej nenahrazuje. Týdenní a denní rozvrh činností je sestaven tak, aby vyhovoval požadavkům duševní hygieny (střídání klidných a pohybově náročných činností, práce a odpočinku, organizovaných a spontánních činností apod.). Zároveň musí režim

vytvářet dobré podmínky pro uskutečňování výchovných záměrů pedagogů. Přitom je nezbytné, aby vyhovoval i potřebám a zájmům dětí a respektovat jejich věkové zvláštnosti.

Ve školní družině a školním klubu se uskutečňují činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a příprava na vyučování.

Školní družiny a školní kluby jsou zřizovány podle zákona č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů a řídí se vyhláškou MŠMT ČR č. 87/1992 Sb. o školních družinách a školních klubech. Školní družiny a školní kluby mohou pracovat jako součást základní školy; pak jsou řízeny ředitelem školy, který určí vedoucího vychovatele. Ředitel jmenuje vedoucí vychovatelku a vydává vnitřní řád, který vychází z místních podmínek. Měl by zejména obsahovat:

- provozní dobu ŠD;
- podmínky docházky do ŠD, podmínky a dobu odchodu či vyzvedávání žáků;
- postup vychovatelky při nevyzvednutí žáka do stanovené doby;
- dočasné umístění žáků, kteří do ŠD nejsou přihlášení;
- předávání žáků ze školy do ŠD a odpovědnost za žáky v době přechodů;
- zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve ŠD;
- pitný režim;
- podmínky užívání dalších prostor školy či jiných prostor pravidelně využívaných družinou;
- podmínky spojování oddělení;
- podmínky přechodu žáků ze ŠD do dalších mimotřídních či mimoškolních aktivit;
- další činnosti organizované ŠD či pořádaného v jejím rámci;
- pravidla styku se zákonnými zástupci;
- ustanovení o platbách zákonných zástupců za ŠD

Vnitřní řád určuje pravidla provozu školní družiny, je závadný pro pedagogické pracovníky a může mít informativní funkci pro rodiče. [2]

Pokud je školní družina nebo školní klub součástí školy, vede tuto pedagogickou dokumentaci;

- přihlášku (zápisový lístek) pro žáky, kteří jsou přihlášení k pravidelné docházce;
- přehled výchovně-vzdělávací práce (pedagogický deník);
- docházkový sešit pro nepravidelnou docházku žáků, pro ranní a koncovou družinu;

- deník práce zájmových útvarů, pokud jsou zřízeny jako součást ŠD nebo ŠK;

Školní družina je v provozu celoročně. O prázdninách lze její provoz přerušit po dohodě se zřizovatelem. Pokud je v místě více školních družin, lze s obcí a školským úřadem určit, která školní družina bude v provozu i o školních prázdninách. [3]

Školní družina je školské zařízení výchovy mimo vyučování. Není pokračováním školního vyučování a neměla by být chápána ani jako pouhá sociální služba, jako hlídání dětí. Pedagogická práce ve školní družině má svá specifika – dětem zabezpečuje odpočinek, rekreaci, ale i zajímavé využití volného času. Činnost ve školní družině by měla rozvíjet dítě v dovednostech důležitých pro život ve společnosti a prostřednictvím aktivit výchovy mimo vyučování ho vybavit žádoucími vědomostmi, dovednostmi, ale také postoji. Děti se zde učí žít s ostatními, spolupracovat a tolerovat individualitu ostatních. Družina by měla napomoci posilovat osobnost každého jedince, pomoci mu najít se, profilovat a dosáhnout úspěchu. Největší roli zde hrají vhodná motivace, radost z činnosti, ctižádost, zvědavost a povzbuzování. Důležitou úlohu má školní družina i v prevenci sociálně patologických jevů. A nesmíme zapomínat ani nato, že dítě, které právě absolvovalo školní vyučování, netouží potichu sedět a „být hodné“! [4]

1.2 Funkce vychovatele ve výchově mimo vyučování

Předpokladem pro získání trvalých znalostí a dovedností i zárukou odpovědnosti dětí za úspěšné výsledky je atmosféra společné tvořivé práce.

Funkce vychovatele spočívá především v tom, že je rádcem, instruktorem a inspirátorem činností, kterých nenásilně využívá k navození procesu učení. Svým každodenním výchovným působením vede děti k využívání volného času hodnotným způsobem. Tím obohacuje jejich vzdělání o nové poznatky a dovednosti z nejrůznějších oblastí, ovlivňuje a kultivuje potřeby a zájmy, rozvíjí jejich specifické schopnosti a nadání a upevňuje žádoucí charakterové vlastnosti.

Vychovatel má být dětem přítelem, který s dětmi sdílí radosti i neúspěchy, dokáže objektivně zhodnotit klady a nedostatky a povzbudit. Protože se žáky pracuje ve volném čase, jejich vzájemné vztahy by měly být jen formální. Svou autoritu nebuduje vychovatel strohými příkazy, zákazy a tresty, ale vyplývá z jeho lásky k dětem, z jeho odborných znalostí i metodických schopností. Děti si váží vychovatele, který má široké

všeobecné vzdělání, dokáže se orientovat v jejich zájmech a je přitom sám úspěšný v některé se zájmových činností.

Při řízení procesu učení musí vychovatel respektovat věkové zvláštnosti. Všechny děti oceňují kladný vztah vychovatele k nim, s narůstajícím věkem dokážou hodnotit i jeho pedagogické schopnosti a odbornou specializaci. V procesu učení vychovatel nedoučuje, ale systematicky podněcuje tvůrčí a odpovědný přístup dětí k činnostem, podporuje jejich samostatnost a aktivitu a vede je k používání efektivních technik učení. Rozvíjí zájem o nové vědomosti a dovednosti a tím i o celoživotní vzdělávání.

Důležitým předpokladem cílevědomého řízení procesu učení je poznávání podmínek výchovně-vzdělávací práce a jejich rozbor. To je podstatou pedagogické diagnostiky, na jejímž základě vychovatel může respektovat zvláštnosti výchovné skupiny i jednotlivých dětí.

Proces učení v době mimo vyučování poskytuje více možností pro individuální působení než vyučování. Nejlepší motivací učení je radost z pěkných výsledků. Dobrý vychovatel dokáže najít pro každého činnost, která ho uspokojí. Povzbuzení a ocenění výsledků v některé oblasti činnosti mimo vyučování se většinou kladně projeví i při vyučování. [5]

1.3 Mladší školní věk – od 6 do 11 let

Každé dítě, se kterým se vychovatelka ve školní družině setkává je jedinečnou osobností. Děti mají odlišné vrozené předpoklady, vyrůstají v různých rodinách, působí na ně rozmanité vlivy širšího společenského prostředí, míra i směřování vlastní aktivity jsou odlišné. Na děti působí výchovné instituce, setkávají se s různými styly výchovy, působí na ně osobnosti pedagogů. Přes veškeré individuální i typologické odlišnosti však lze vymezit charakteristické věkové zvláštnosti. Pro práci vychovatelky je důležité poznávání individuálních zvláštností dětí i orientace v základních poznatcích o vývoji dítěte v konkrétním věkovém období. Děti docházející do školní družiny patří do věkové kategorie mladšího školního věku, který přibližně zahrnuje dobu docházky na první stupeň základní školy. V psychické nebo tělesné vyspělosti se děti mohou značně odlišovat.

Pro toto období je charakteristický klidný vývoj bez hlubokých krizí, realistický vztah k věcem, lidem i událostem, konkretismus, kladný vztah k autoritám (hlavně v první

polovině období). Projevuje se stále určitá labilita nervové soustavy, která se odráží zejména v kolísání pozornosti i v nestálosti zájmů.

V celém tomto věkovém období se zpravidla vyskytují odlišné vývojové charakteristiky u dětí 6-8letých a u dětí 9-11letých. Mezi 6. a 8. rokem je u dětí patrný ještě výrazný synkretismus, tj. celistvé a neanalytické chápání objektivní skutečnosti, které se odráží i v jednání dítěte. Také všechny další znaky dětské psychiky, jako je eidetismus (představy, podobající se svou živostí a přesností vjemu), konkretismus (zaměřený na přítomnost a nejbližší okolí), doznívající egocentrismus (zaměřený především na vlastní osobu), tendence oživovat předměty a jevy i labilita chování, se v tomto období projevují mnohem výrazněji než mezi 8. a 11. rokem.

Kromě prostředí, v němž dítě vyrůstá, má značný vliv na formování psychiky dítěte mladšího školního věku škola, která svými nároky velmi silně ovlivňuje rozumový, citový, volní, sociální i tělesný vývoj dětí. [6]

Začíná školní docházka a svět školy udává ráz dalších let více než cokoli jiného. Škola otvírá dítěti – a to velmi rychle – obzory, o kterých nemělo ani tušení, urychluje rozumový vývoj, učí myslet novým způsobem. Do života, jehož hlavní náplní byla dosud hra, vstupuje nyní školní práce a s ní povinnost. To znamená rázem mnohem vyšší nárok na kázeň, schopnost odložit uspokojení okamžitých potřeb, úsilí o výkon i ve chvíli, kdy by dítě raději dělalo něco úplně jiného. Zároveň školák dostává možnost uplatnit se v mnohem větší skupině než dosud a někdy musí napnout všechny síly, aby se této nové situaci přizpůsobil, aby ji zvládl.

Mladší školní věk je období ve srovnání s tím, co předcházelo i co bude následovat, poměrně klidné, nebouřlivé a také šťastné. Život dítěte samozřejmě ani teď není stojatá voda, ale nejsou to také peřeje. Spíše rychlý proud potoka, který je – chceme-li to přirovnání ještě trochu rozvinout – uměle silně regulován. Společnost posadí dítě do školní třídy, dá mu za úkol zabývat se objektivní, poměrně neosobní látkou a chrání je před různými rušivými vlivy. Využívá tím příležitosti, kterou jí nabídla příroda, protože i tělesný vývoj je sice rychlý, ale nikoli převratný. Převažuje kvantitativní růst a plynulé zdokonalování toho, co zde už bylo. Příroda i společnost tedy dávají spojenými silami tomuto období ráz poměrně harmonického rozvoje. Dítě se může soustředit na osvojování základních znalostí a dovedností, jež mu jednou umožní plné společenské uplatnění. Střízlivý realismus je právě ten postoj, který k tomu potřebuje.

Abychom však psychologickou charakteristiku tohoto období příliš nezjednodušili! Dítě i teď prochází těžkostmi a zmatky, divočí a pláče, hraje si – a sní, že bude slavným vynálezcem, mistrem světa v šachu či v karate, prezidentem moderním Janem Žižkou. Rozhodující však je, že prostředkem k tomu je pro ně jednoznačně škola a školní práce, která je má vyzbrojit na cestu k těmto nejvyšším metám. V tomto směru je svět zázračně přehledný, uspořádaný, vše podstatné je hmatatelné a zvládnutelné. [7]

1.3.1 Tělesný vývoj

V období mladšího školního věku je nápadný růst do výšky, hlavně prodlužování dolních končetin. Vývoj kostry není dokončen. Pokračuje formování páteře, srůstání kostí pletence lopatkového a pánevního, dochází ke změnám ve tvaru lebky a dalším změnám. Osifikace kostí pokračuje. V kosterní soupravě je mnoho chrupavčité tkáně; z toho důvodu je nutné dbát na to, aby nesprávné a nepřiměřené zatížení nevedlo k vadnému držení těla. Výrazným znakem tohoto období je také vývoj trvalého chrupu. Svalstvo i všechny vnitřní orgány zvyšují svou výkonnost i objem. Diferenciace nervových buněk v mozkové kůře pokračuje, ale ještě není dokončena. Nervová soustava dítěte snadno podléhá únavě, a proto dítě potřebuje dostatečné množství odpočinku po duševní práci.

Dítě mladšího školního věku má velkou potřebu pohybu, jeho pohybová aktivita je velmi výrazná. V souvislosti se zdokonalováním činnosti smyslových orgánů a svalstva a s vývojem kostry se zlepšuje pohybová koordinace, zejména jemná motorika ruky. Pohyby dětí jsou rychlejší, přesnější, vytrvalejší, rozmanitější, vytvářejí se předpoklady pro organizovanou tělovýchovu. Do osmého roku se však dítě ještě příliš nezaměřuje na výkon, spíš má potřebu spontánního pohybu.

Případné poruchy tělesného rozvoje dítěte mohou být důsledkem nejen nesprávné výživy a zanedbávání hygienické a zdravotní péče, ale i důsledkem nedostatku všestranných podnětů, zejména v citové sféře. [8]

Průměrný chlapec vyrostle od 6 do 11 let ze 117 cm na 145 cm, jedenáctiletá dívka je asi o centimetr vyšší než chlapec. Váhou se chlapec dostane ze 22 na 37 kg, dívka je sotva o půl kilogramu těžší, přestože má již o něco širší pánev a trochu více podkožního tuku než chlapec. Děti obojího pohlaví jsou znatelně větší a silnější, než tomu bylo ještě před třiceti lety. Dítě dostává druhý chrup, přitom se mění postavení čelistí a tvar spodní

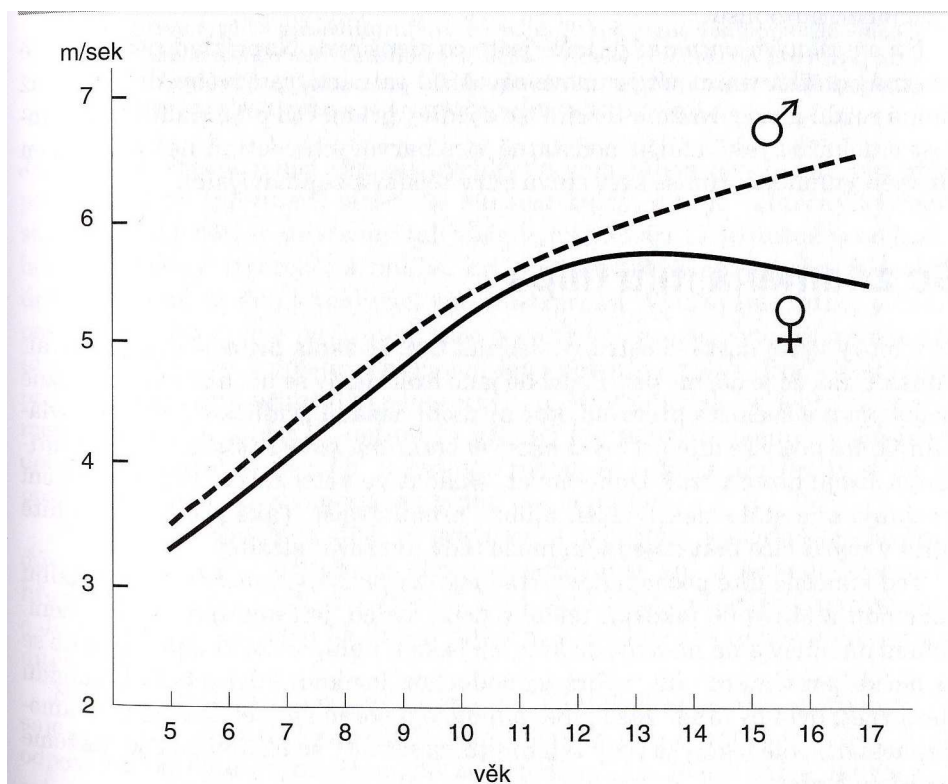
části obličeje. Pozmění se i tvar rtů. Čelo ztrácí typicky dětskou klenutost, rysy obličeje jasněji vystoupí a přiblíží se své dospělé podobě. Tváře jedenáctiletých jsou opět rozmanitější, zajímavější, individuálnější než tváře šestiletých

Mozek v této době stále ještě roste, kolem desíti let se však jeho růst výrazně zpomalí. Vcelku je nyní plně vyvinut, ale až asi do jedenadvaceti let se ještě budou zdokonalovat spojení mezi jeho buňkami; některá jeho vlákna se budou rozvětlovat a dokonaleji opouzdřovat.

Výkonnost dětského organismu je obdivuhodná, uvážíme-li, jak jsou děti neustále v pohybu při svém typickém „řádění“. Dítě ještě špatně hospodaří se silami, snadno se vyčerpá, ale dokáže - ve srovnání s dospělým - neobyčejně rychle nabrat nové síly.

Pohyby vykonávané velkými svaly jsou již obratné; děti krásně skáčou přes švihadlo, jezdí na kole, stále prudčeji a dovedněji házejí míčem a sněhovými koulemi – bohužel i kamením. Házení je typický prvek bojových a loveckých her; zde je výrazný rozdíl mezi chlapci a dívkami, které v házení většinou nevidí smysl. Nově získávané dovednosti a stoupající výkony působí školákům velkou radost, také proto, že si své pokroky dobře uvědomují. Výcvik v obratnosti věnují často stejné nebo i větší úsilí než teoretickým školním předmětům. Mají k tomu kromě té radosti i další dobré důvody. Tělesná síla a obratnost rozhodují – zvláště u chlapců – o jejich postavení v kolektivu. Malí, slabí, neobratní se dostávají do nevýhodné situace outsiderů, a to se projeví i na jejich povahovém vývoji – ještě více než v předškolním věku. Vliv dospělých na skupinu stejně starých dětí totiž postupně klesá a každý si musí hájit své postavení sám, jinak je prostě bit a odstrkován. Teď nelze spoléhat ani na soucit, ani na džentlmenství. Jakmile se dospělí vzdálí z dohledu, může převládnout krutý zákon smečky.

Růst síly a zdokonalování hrubé motoriky dobře dokládá obrázek znázorňující, jak rostou výkony chlapců a dívek v běhu na krátkou vzdálenost. Jde o průměrné výkony a všimneme si, že u dívek nastává po 14. nebo 15. pokles, zřejmě v důsledku pubertální přestavby organismu. V mladším školním věku však vidíme u obou pohlaví zřetelný vzestup.

Obrázek 1: Vývoj maximální rychlosti běhu [9]

Pohyby drobných svalů jsou ještě nepřesné, mimo jiné i proto, že se teprve dotváří koordinace mezi zrakem a jemnými pohyby prstů. Proto měli někteří z nás takové potíže, když se v prvních ročnících učili psát! Ať jsme se snažili sebevíc, písmo bylo beznadějně kostřbaté; asi jako když se dnes snažíme psát v jedoucím autobusu.

Vývoj dítěte je – jak jsme viděli – i v mladším školním věku složen z řady linií, které se navzájem proplétají. [10]

1.3.2 Psychický vývoj (rozumový, citový, volní)

Rozumový vývoj

Rozumový rozvoj dítěte silně ovlivňuje prostředí, vyučování příprava na vyučování i činnosti, jimž se dítě věnuje ve volném čase.

Vnímání se v tomto období zdokonaluje v souvislosti s vyžíváním smyslových orgánů. Charakteristickým jevem je, že dítě vnímá lépe a přesněji to, co je názorné, živé, co v něm vzbuzuje bezprostřední emocionální reakci. Vnímání času a prostoru je stále nedokonalé. Zvláště ke konci tohoto věkového období - pod vlivem vyučování

- nastává posun ve vnímání, které se stává cílevědomějším, systematictější a přechází v pozorování.

Pozornost dětí se zlepšuje, přestože je v prvním a druhém ročníku ještě dost labilní a dítě se snadno rozptýluje vedlejšími podněty. Kromě bezděčné pozornosti, která dítě méně vyčerpává, se vyvíjí i záměrná pozornost. Délka záměrného soustředění je však kratší. Proto je pedagogicky správné vyvolávat bezděčnou pozornost vhodnou motivací, vzbuzením zájmů, pestrou a zajímavou činností. Přesto je úkolem pedagogů zároveň pěstovat také záměrnou pozornost. Vzhledem k dosud nestálé pozornosti je vhodné častější střídání různých druhů a forem činností, neboť tak se děti méně unaví. U činností, které děti zaujmou, však jejich opakování nevadí a děti si často jejich opakování vynucují (oblíbená hra, říkadla, pohádka aj.)

Představy dětí jsou názorné, konkrétní, velmi živé v oblastech, kde má dítě dostatek zkušeností na základě vnímání. Představy jsou tím kvalitnější, čím více má dítě možností k názornému poznávání. Postupně dochází k zobecňování představ, což je cesta k vytváření pojmů. Dostatek představ je podmínkou rozvoje myšlení, protože poznání dětí mladšího školního věku je konkrétní a pracuje především s představami.

Paměť dětí v tomto věku je také konkrétní, názorná, to znamená že si snadno zapamatovávají konkrétní údaje. Děti mají sklon k mechanickému zapamatování, jistě i pro nedostatečnou slovní zásobu k volné reprodukci. Mechanická paměť bývá na dobré úrovni. S rozvojem myšlení a řeči se však stále více uplatňuje i logická paměť. Vývoj záměrné pozornosti se projevuje i v záměrném zapamatování. V souvislosti s výukou čtení a psaní se značně rozvíjí zraková paměť.

Fantazie již nemá tak výsadní postavení jako u předškolního dítěte, kdy často nahrazovala nedostatek zkušeností. V mladším školním věku není fantazie chudší, je však více kontrolována myšlením, takže dítě dokáže odlišovat fantazijní představy od skutečnosti. Při vyučování i v činnostech ve volném čase se rozvíjí a uplatňuje především fantazie reprodukční (dítě si představuje to, o čem učitel nebo vychovatel vypráví).

Myšlení dětí v tomto věku je konkrétní. Zaměřuje se zpočátku především na řešení běžných každodenních problémů, teprve později i na minulé události a na budoucnost. Zdokonaluje se schopnost analýzy a následně syntézy i srovnávání na základě shodných, podobných či odlišných znaků. Vyčlenění podstatného znaku

a zobecnění jeho platnosti pro celou skupinu předmětů či jevů je proces velmi náročný a dítě si tuto schopnost osvojuje postupně. Je podmínkou pro vytváření obecnějších pojmů. Potíže činí také chápání složitějších vztahů a porozumění symbolům. Abstraktní pojmy, zejména v oblasti společenskovední, dítě mladšího školního věku ještě není schopno v plné míře pochopit.

Rozvoj řeči probíhá v souvislosti s rozvojem ostatních psychických procesů. Rozšiřuje se aktivní i pasivní slovník dětí, roste schopnost souvislého vyjadřování, dítě používá delší věty i souvětí. Vlivem školního vyučování si dítě osvojuje i spisovný jazyk, gramatickou správnost písemného i ústního vyjadřování, kultivuje svůj řečový projev. Úroveň vyjadřování velmi silně ovlivňuje prostředí, vychovatelé, hromadné sdělovací prostředky, zejména televize. Důležité je, aby se děti naučily srozumitelně formulovat své myšlenky. [11]

Citový vývoj

V mladším školním věku převažují kladné city. Případné afekty dítě odreaguje, proto u dětí, které vyrůstají v harmonickém prostředí, většinou nedochází k závažnějším psychickým konfliktům. Ze záporných citů je nejčastější strach, jehož příčinou mohou být reálné obavy (např. ze špatné známky ve škole, trestu, zesměšnění) i situace, které si dítě vytváří ve své fantazii. City dětí jsou dost povrchní a nestálé, i když zejména v druhé polovině období dochází k jejich rychlému rozvoji, zlepšuje se ovládání citových projevů. Střídání nálad již není tak rychlé, gestikulace a mimika jsou přiměřenější. Děti mají v tomto věku ještě malou schopnost vžít se do pocitů druhých, proto se mohou jevit jako bezcitné (posmívají se, žalují). Nově vznikajícím pocitem je stud z nahoty a z rozvíjejícího sebecitu pramenící ctižádostivosti, pocit křivdy, tréma z vystoupení na veřejnosti i závist a škodolibost. Zvláště ve druhé polovině období, tedy po osmém roce, se rychle rozvíjejí vyšší city intelektuální, estetické a morální.

Intelektuální city, jsou jako zvědavost, radost z poznávání a z dobře splněného úkolu, do značné míry uspokojuje škola; významnou úlohu hraje též obsahově bohatá a zajímavá činnost, jíž se dítě věnuje v době mimo vyučování. Dítě poznává skutečnost i spontánně, při hře. Rádo experimentuje a objevuje. Ochotně až nekriticky přejímá informace od dospělých, zejména má-li k nim dobrý vztah. Pravdivost často ještě není schopno posoudit.

Vývoj estetického citění postupuje od fantastiky k realismu, věcnosti a střízlivosti. Umělecké dílo chápe dítě komplexně; po osmém roce roste schopnost analýzy a tím i předpoklady pro jeho pochopení. Při dobrém vedení je dítě schopno porozumět přiměřenému uměleckému dílu a prožívat je. Vyvíjí se u něho i vkus. V současné době mají v tomto směru velký vliv (kromě prostředí formujícího dítě) i hromadné sdělovací prostředky, z nichž zejména televize působí na děti velmi silně.

I v oblasti mravních citů se zřetelně projevuje realismus, typický pro děti mladšího školního věku. Z hlediska morálky dítě posuzuje konkrétní osoby a činy v konkrétních situacích, zobecnění morálních zásad je však pro ně ještě obtížné. Mravní zásady děti ochotně přejímají od osob, které jsou pro ně autoritou. Tímto způsobem se učí rozlišovat dobré a špatné, správné a nesprávné. Cit svědomí nevychází z vnitřního přesvědčení, ale z požadavků, které jsou na dítě kladeny, z kladného či záporného hodnocení činů autoritami a ze snahy neodlišovat se svým chováním od ostatních.

Významnou součástí mravních citů jsou city sociální, prožívání vztahů k rodičům, dalším příbuzným, učitelům, sourozencům, spolužákům apod.

Volní vývoj

Přestože jednání dítěte mladšího školního věku je ještě hodně impulzivní, postupně se rozvíjí schopnost uvědomělé regulace vlastního chování. Dítě nedokáže jednat samostatně na základě vyšších motivů, jako např. uvědomění si významu učení, ale při dobrém vztahu k dospělému se ochotně podřizuje jejich požadavkům. Z toho vyplývají velké nároky na vychovatele, pokud jde o stanovení přiměřených požadavků na dítě spolu s jejich adekvátní motivací. [12]

1.3.3 Sociální vývoj

Mladší školní věk je dobou navazování nových, četnějších a kvalitativně vyšších společenských vztahů. Dítě si vytváří nové vztahy k dospělým, např. k vychovatelům, učitelům a vrstevníkům ve škole.

Učitel i vychovatel jsou pro dítě v tomto věku silnou autoritou, jejich názory dítě přijímá často bez výhrad. Po osmém roce věku dítěte, někdy i dříve, přibývá ve vztahu k vychovateli i učiteli kritičnosti.

V souvislosti se vstupem do školy a zapojením do nového sociálního prostředí se v tomto věku uvolňuje dosud úzká vazba mezi dítětem a rodiči a mezi dítětem a dospělým vůbec. Dítě zaujímá k rodičům a k ostatním dospělým realističtější a méně intimní vztah, začíná si výrazněji uvědomovat odlišnosti v roli otce a matky. Přes určité uvolnění vztahů a převzetí některých funkcí rodiny školou je vliv harmonické rodiny jako primární sociální skupiny nenahraditelný, zejména při vytváření citových vazeb a v oblasti výchovy k partnerství, manželství a rodičovství.

Mění se i vztah k vrstevníkům. Děti snadno navazují kontakt, vytvářejí herní skupiny, vznikají první kamarádství. Tyto vztahy jsou však ještě labilní, dítě si vybírá kamarády často podle náhodných znaků či nepodstatných vlastností. Chlapci a dívky si většinou již nehrají společně, ale vytvářejí samostatné herní skupiny, jejichž hry mají odlišný charakter. Často mezi nimi vznikají spory.

Vztahy mezi dětmi se vyvíjejí zejména uvnitř školní třídy. Po osmém roce věku se začíná utvářet cit solidarity, což je nezbytný základ pro rozvoj skupinového cítění.

Pro vytvoření skutečného kolektivu však ještě děti mladšího školního věku nemají předpoklady.

1.3.4 Charakteristika osobnosti dítěte mladšího školního věku

Dítě mladšího školního věku je výrazně extravagantně zaměřeno. S touto skutečností souvisí značná šíře zájmů, které však jsou nestálé a dosti povrchní. Nejčastějšími motivy jednání dětí jsou zájmy a potřeby (např. potřeba pohybu, poznání, citové odezvy, sebeuplatnění). Pro další zdravý rozvoj dítěte jsou velmi významné kladné citové vztahy. Na jejich základě se utvářejí postoje k objektivní skutečnosti a charakterové vlastnosti. V průběhu činností se rozvíjejí schopnosti, v některých oblastech (hudba, výtvarné činnosti) se již může projevit nadání či talent dítěte. Obecná rozumová schopnost (inteligence) se vyvíjí dlouhodobě v souvislosti s postupným rozvojem abstraktního myšlení a na její konečnou úroveň lze v mladším školním věku usuzovat jen obtížně.

Při posuzování osobnosti dítěte mladšího školního věku je nutno brát v úvahu, že vlastnosti se teprve vyvíjejí, jsou nehotové a nelze je ještě chápat jako trvalou, neměnnou charakteristiku dítěte.

1.3.5 Nejčastější výchovné problémy mladšího školního věku a jejich příčiny

Mezi nejčastější výchovné obtíže patří dětská neposlušnost, vzdorovitost, neposednost, špatný vztah ke školní práci a různé zlozvyky. Mezi závažnější problémy patří dětské lhaní, krádeže, útoky z domova, toulání, záškoláctví, projevy bezcitnosti, agresivity, surovosti. Různé neurotické projevy, jako např. mluvní neurózy, tiky, noční děsy, pomočování, mohou být součástí vážnějších psychických poruch dítěte, a proto je vhodné, aby se o nich rodiče poradili s dětským lékařem nebo psychologem. Při řešení těchto obtíží je nutné zjistit jejich příčinu, stanovit způsob nápravy a přijaté závěry důsledně upravovat. Při posuzování provinění dítěte je třeba se nejdříve zamyslet nad tím, zda projevy chování nevyplývají právě z jeho věkových zvláštností (zvýšená pohyblivost, labilita pozornosti, malá schopnost vcítovat se do postavení druhého, touha po romantice apod.). Dále je zapotřebí posoudit individuální zvláštnosti dítěte, např. úroveň vědomostí, dovedností a návyků, schopnosti dítěte, jeho duševní stav

(převládající nálady, případné frustrace vyplývající z neuspokojených potřeb či pobytu v nevhodném prostředí), zjistit příčiny vnitřního konfliktu dítěte apod. Posouzení duševního stavu dítěte a jeho příčin je dlouhodobá a obtížná záležitost, která předpokládá z hlediska vychovatele velmi taktní přístup, odborné vzdělání a zkušenosti. Je třeba pamatovat, že většina i zdánlivě nepochopitelných projevů chování dítěte („zlobení“) vyjadřuje skutečnost, že nějaká jeho důležitá potřeba není naplněna. [13]

1.3.6 Volný čas dětí mladšího školního věku

Po splnění školních povinností a domácí přípravy zbývá dítěti ještě poměrně dost volného času. Jak s tímto časem naložit? Všichni se samozřejmě shodneme na tom, že by si dítě mělo odpočinout. Spočítáme-li si jeho hodiny práce ve škole a pak ještě doma, je to vzhledem k jeho věku poměrně úctyhodná doba a je nepochybné, že si odpočinek zaslouží. Na to, jak by měl onen odpočinek vypadat, se už názory různí. Ne všechny činnosti, kterými se snaží rodiče dítě po vyučování zaměstnat a jeho volný čas naplnit, mají odpočinkový charakter. I některé zájmové aktivity se totiž mohou stát poměrně náročným zaměstnáním.

Jak by měl tedy odpočinek dítěte vypadat? Od školní práce si dítě odpočine, když bude dělat něco jiného, něco, co se školním učením nesouvisí. Činnosti to mohou být opravdu různé, od výrazně pohybových, sportovních až po klidové, jako například čtení – záleží na osobním založení dítěte. Odpočinková či zájmová zaměstnání pro malé školáky by měla mít volný charakter a neměla by postrádat prvek hravosti.

V zájmových aktivitách je nejlepší volit zlatou střední cestu. Dítěti bychom pochopitelně měli dát příležitost dělat věci, které je baví, kde může projevit svou tvořivost a fantazii, kde se může uplatnit i jeho přirozené nadání. I když v budoucnu je třeba už rozvíjet nebude, budou pro ně určitou zkušeností, která mu může život obohatit. Někdy úspěch v mimoškolních činnostech dokonce vytváří protiváhu menší školní úspěšnosti a kompenzuje pocity méněcennosti, které by horší prospěch mohl způsobit.

Při volbě zájmových a dalších vzdělávacích aktivit bychom však měli mít na paměti, že dětství nemá být jen přípravou na budoucnost. Neměla by to být jen doba, kdy se snažíme dítě trénovat všemi směry a naučit je co nejvíce, protože „se mu to později v životě může hodit“ a někdy v budoucnu to bude moci dobře využít. Dětství je životní

fáze, která má svou hodnotu a v životě člověka nezastupitelný význam. Ani mimořádně hudebně či sportovně talentované děti by pro samé tréninky a přehrávání o dětství úplně přijít neměly. [14]

1.4 Praktické činnosti jako součást programu zájmových činností

Zájmové činnosti pracovní-technické napomáhají k systematickému zdokonalování manuálních dovedností, obohacují vědomosti o technické poznatky i umožňují aplikaci těchto poznatků v praxi. Prostřednictvím mnohostranné činnosti se prohlubuje zájem žáků o tvořivou práci, o přiměřenou účast na řešení současných problémů vědy a techniky. Také lépe chápou význam odborné kvalifikace v době rychlého rozvoje vědy a techniky. Pracovní-technické zájmové činnosti by měly podporovat přirozenou touhu dětí po aktivním uplatnění v oblasti techniky, rozvíjet jejich technické myšlení a představivost.

Okruhy pracovní-technických zájmových činností;

- práce s různými materiály (papír, karton, dřevo, kov, plasty, sklo, drobný přírodní a technický materiál, modelovací hmoty);
- práce se stavebnicemi, konstruktivní práce;
- montážní a demontážní činnosti (koloběžka, kolo, motocykl, údržba, drobné opravy);
- drobné opravy hraček, pomůcek, vybavení;
- modelářské práce;
- elektrotechnika, elektronika, výpočetní technika, audio a videotechnika;
- seznamování s různými profesemi (besedy, exkurze, filmy);
- příprava pokrmů;
- činnosti související s dopravní výchovou. [15]

Rukodělné činnosti ve školní družině:

V mladším školním věku mají rukodělné činnosti ve vývoji dětské osobnosti nezastupitelné místo. Jejich význam spočívá zejména v rozvoji jemné motoriky dítěte. Testováním kvality písma dětí na několika školách bylo prokázáno, že tyto děti, které pravidelně navštěvovaly ve škole zájmové kroužky rukodělných činností v průběhu celého školního roku nebo chodily do školní družiny s výchovným programem zaměřeným alespoň jedenkrát týdně na rukodělné činnosti, měly v porovnání se svými vrstevníky rozvinutější jemnou motoriku, což se projevilo v rámci testů na konci

školního roku kvalitnějším písemným projevem. U některých dětí, které se věnovaly rukodělným technikám ve volném čase i doma, se zlepšil i školní prospěch (zejména u chlapců), protože se děti naučily soustředit se na práci a dovést ji k požadovanému cíli. Celkové zklidnění a soustředění dítěte při vyučování přispělo ke zvýšení vzdělávacího efektu právě u těch žáků, kteří se dokázali zaujmout rukodělnými činnostmi v zájmových kroužcích, ve školní družině či doma.

Právě tam, kde v učebních plánech chybí předmět praktické činnosti - tedy v obecné škole – je zařazení rukodělných činností v zájmových kroužcích, v rámci výchovného programu školní družiny nejen opodstatněné, ale i nutné.

Rukodělné činnosti se velkou měrou podílejí na rozvoji tvořivosti dítěte a na rozvoji některých charakterových, jako je trpělivost, pečlivost, přesnost, it pro materiál, estetické a prostorové cítění.

Prostřednictvím rukodělných činností získává dítě nové zkušenosti, praktické dovednosti, seznamuje se s novými pracovními postupy. Optimální stav, může nastat, pokud dítě získá některé pracovní návyky – např. správné držení nástroje při práci, účelné uspořádání pracovního místa, šetření s materiálem, dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci a úklidu po ukončení rukodělných činností, včetně mytí rukou po každé práci. [16]

1.4.1 Výchovná stránka rukodělných činností

Utváření pracovních dovedností a návyků se podílejí na rukodělné činnosti na pracovní výchově – tedy na pracovní připravenosti žáka. Poznatky o materiálu, pracovních postupech, informace o pěstování rostlin a poznávání přírodnin přispívají k rozumové výchově dítěte. Využívání přírodních materiálů pro rukodělné činnosti, jejich vhodná kombinace a barevné ladění, uplatnění esteticky vhodných námětů akceptování zásad estetické výchovy v rámci rukodělných činností. Pohyb dětí venku při vycházkách zaměřených na sběr přírodního materiálu a práce na školní zahradě při venkovním pěstování rostlin je důležitou součástí tělesné a zdravotní složky výchovy. Je-li obsahem rukodělných činností tvorba životního prostředí interiéru či okolí školy (např. aranžování rostlin, výzdoba učebny, úprava prostor školy, pěstování pokojových rostlin), pak se rukodělné činnosti významně podílejí na environmentální výchově žáka.

Cílem rukodělných činností je zejména rozvoj tvořivosti dětí. Tvořivost se u dětí nerozvíjí, pokud nezařazujeme takové náměty, při nichž děti hledají svá vlastní řešení bez použití šablony a napodobovaného vzoru. Aby děti mohly plně rozvíjet svou představivost a mohly se pokusit o vlastní originální řešení, musí být nejdříve seznámeny s materiálem a jeho vlastnostmi a musí dobře zvládnout pracovní postupy a práci s pomůckami a nástroji. Pokud to není zajištěno v rámci vyučování, je potřeba se nácviku pracovních dovedností ve školní družině věnovat před tím, než dáme dětem volnost při realizaci pracovního námětu, aby se mohla rozvíjet jejich tvořivost.

Při rukodělných činnostech je třeba věnovat rovněž pozornost výchově vzájemné spolupráce mezi žáky. Zavedením skupinové práce a společně řešených pracovních úkolů, např. ve věkově heterogenních skupinách, rozvíjíme u dětí pocit sounáležitosti, odpovědnosti za kvalitu společné práce a podporujeme vzájemnou účelnou komunikaci a sociální vztahy mezi dětmi. Pro skupinovou činnost se hodí práce se stavebnicemi, na pískovišti, s modelovací hmotou, pěstování a aranžování rostlin atd. [17]

1.4.2 Příprava vychovatele na rukodělné činnosti

V rámci své přípravy na rukodělné činnosti vychází vychovatel z písemného tematického plánu, který zahrnuje rukodělné činnosti do celkového výchovného programu školní družiny. Jednotlivé rukodělné činnosti do celkového výchovného programu školní družiny. Jednotlivé rukodělné činnosti plánuje vychovatel např. podle ročních období, svátků, tradic či podle jiných aspektů (podle návaznosti na probrané učivo ve škole apod.) Kromě pracovních námětů je z tematického plánu, který vychovatel na začátku školního roku vypracoval, zřejmé, které pomůcky, nástroje a jaký materiál si má pro realizaci plánovaného námětu připravit. Vychovatel se rozhoduje v rámci své přípravy, jak zvolené téma či námět bude realizovat, jakými metodami a jakou organizační formou.

Rukodělné činnosti lze realizovat kromě klasické formy (práce v učebně) také formou činností na vycházce nebo prací na školní zahradě.

1.4.3 Příprava materiálu, pomůcek a nářadí

Ke stálému vybavení školní družiny pro realizaci rukodělných činností patří funkční nůžky se zaoblenými čepelemi (počet kusů by měl odpovídat počtu žáků ve školní

družině) pro práci s papírem a textilem, sada nožů s posuvnou či zaoblenou čepelí pro práce s papírem a pro nácvik aranžování rostlin.

K běžnému vybavení školní družiny patří kartony, modelovací hmota, provázky, příze, plošné textilie, stavebnice. Pro zpracování uvedených materiálů je nutné vybavit školní družinu pomůckami na kreslení, lepení, šití, uzlování, modelování apod.

V rámci rukodělných činností často využíváme i druhotné materiály, např. zbytky textilií, papírové obaly, dřevěné odřezky, hobliny, novinový papír pro výrobu recyklovaného papíru. V oblibě je i využívání přírodnin a jejich sběr v rámci vycházek s dětmi – např. plodů jírovce, jeřábu, buku, dubu, použití slámy, kukuřičného šustí.

1.4.4 Organizace rukodělných činností ve školní družině

Zvolenou organizační formu členíme na tři části. V části úvodní si připravíme prostředí pro realizaci rukodělných činností (pracovní místa, materiál, nářadí, pomůcky) a seznámíme žáky s námětem činnosti, v expoziční části žákům vysvětlíme pracovní postup zvolené rukodělné činnosti a předvedeme jednotlivé fáze pracovního postupu. Činnost předvádíme buď postupně a žáci s námi průběžně pracují, nebo najednou (u snadných výrobků) a děti pak pracují samostatně. Práci žáků průběžně kontrolujeme. V závěrečné části provedeme hodnocení práce lidí. [18]

1.4.5 Bezpečnost a hygiena práce při praktických činnostech

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci v resortu školství se v současné době řídí zásadami integrovaného zákona o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, citovaného vyhláškou ministerstva školství. (Vyhláška MŠMT ČR č. 291/1991 Sb. Základní škole). Příslušné předpisy jsou zpracovány také pro státní i soukromá zařízení pro handicapované osoby.

V případě, že přes všechna bezpečnostní opatření dojde k úrazu, je nutné, aby zodpovědný pracovník věděl, jak má v takovém případě postupovat. Poskytne pomoc nebo pomoc rychle přivolá. Rozhodnutí závisí na závažnosti úrazu.

Školním úrazem je úraz, který se stal dítětem, žákům nebo studentům v době pobytu žáka ve škole nebo ve výchovném zařízení, tedy v době, kdy je konán dozor nad žáky podle příslušného rozvrhu dozorů, v době práce žáků ve školní dílně, na školním pozemku, v laboratořích a při předepsaném praktickém výcviku, dále při povinné tělesné nebo

dopravní výchově, při volných hrách dětí v mateřských školách, při účasti na vycházkách, exkurzích, výletech, zájezdech, putování, koupání a na brigádách organizovaných školou. Školním nebo pracovním úrazem není úraz, který se stal pracovníkovi či žákovi na cestě do školy a ze školy.

Registraci podléhají školní a pracovní úrazy, jimiž byla způsobena smrt nebo pracovní neschopnost trvající nejméně jeden den mimo den, kdy došlo k úrazu. Evidenci podléhají všechny ostatní školní a pracovní úrazy. Evidence se vede v knize úrazů. Součástí registrace úrazu je zjištění příčin úrazu, sepsání záznamu a stanovení preventivních opatření.

Mezi zásady bezpečné a hygienické práce patří především:

- seznámení s platnými předpisy a nařízeními pro určité pracoviště a vytvoření podmínek pro jejich dodržování;
- vypracování pracovního řádu pro dílny, zahrady a ostatní pracoviště;
- respektování přiměřenosti pracovních úkonů a náročnosti práce vzhledem k zdravotnímu stavu, individuálním zvláštnostem osob a věku (např. mladiství mladší 16 let nesmějí přenášet břemena o hmotnosti nad 10 kg, děti mladšího školního věku nad 4 kg, děti předškolního věku nad 2 kg);

- promyšlená organizace práce, účelné rozmístění pracovních míst, náradí, materiálu;

Zvýšenou opatrnost je třeba věnovat pořádku na pracovišti a ukládání náradí na vyhrazené místo.

- ruční nástroje a náradí musí mít vhodnou velikost a být v bezvadném stavu;

- používaný materiál musí být zdravotně nezávadný a pro práci bezpečný

Zvláště u odpadového materiálu je třeba posoudit, zda není hygienicky závadný. Při práci s rostlinami nepoužíváme jedovaté a trnité rostliny, pro práci s půdou při pěstování rostlin na zahradě i v interiéru je nutné očkování proti tetanu. Při práci se sklem, plechem a drátem je nutná zvýšená opatrnost – často je nezbytné pro tuto práci zajistit ochranné pomůcky (rukavice, brýle). Používáme zdravotně nezávadná lepidla a nátěrové hmoty;

- používání vhodného pracovního oděvu a obuvi;
- stálá kontrola práce žáků a nepřetržitý dohled;
- úklid a mytí rukou při práci. [19]

1.4.6 Oblasti, které lze rozvíjet při praktických činnostech

Praktické činnosti mají podíl na rozvoji některých charakterových vlastností dítěte, jako trpělivost, pečlivost, přesnost, cit pro materiál, estetické a prostorové cítění.

Prostřednictvím praktických činností získává dítě nové zkušenosti, praktické dovednosti, seznamuje se s novými pracovními postupy. Optimální stav může nastat, pokud dítě získá některé pracovní návyky – např. správné držení nástroje při práci, účelné uspořádání pracovního místa, šetření materiálem, dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci a zařazení úklidu po ukončení rukodělných činností včetně mytí rukou po každé práci.

Výchovou pracovních dovedností a návyků se podílejí praktické činnosti na pracovní výchově – tedy na pracovní připravenosti žáka. Poznatky o materiálu, pracovních postupech, informace o pěstování rostlin a poznávání přírodnin přispívají k rozumové výchově dítěte. Využívání přírodních materiálů pro praktické činnosti, jejich vhodná kombinace a barevné sladění, uplatnění esteticky vhodných námětů, znamená akceptování zásad estetické výchovy. Pohyb dětí venku při vycházkách zaměřených na sběr přírodního materiálu a práce na školní zahradě při venkovním pěstování rostlin je důležitou součástí tělesné a zdravotní složky výchovy. Je-li obsahem praktických činností tvorba životního prostředí interiéru či okolí školy (např. aranžování rostlin, výzdoba učebny, úprava prostor školy, pěstování pokojových rostlin), pak se jednoznačně praktické činnosti podílejí na výchově k ochraně a tvorbě životního prostředí.

Cílem prakticky zaměřených předmětů je zejména rozvoj tvořivosti dětí. Tvořivost se u dětí rozvíjí, především tehdy, pokud zařazujeme náměty, při kterých děti hledají svá vlastní řešení bez použití šablony a napodobovaného vzoru. Aby se u dětí mohla plně rozvíjet představivost a aby se mohly pokusit o vlastní originální řešení, musí být nejdříve seznámeny s materiálem a jeho vlastnostmi a musí dobře zvládnout pracovní postupy a práci s pomůckami a s nástroji. [20]

1.5 Vybrané pracovní techniky

Do teoretické části byly zařazeny informace o pracovních technikách a materiálech použitých v praktické části bakalářské práce.

I přes všechny pesimistické prognózy v lidech stále zůstává touha po tvůrčí práci. Jen se dostává do jiných poloh, než tomu bylo v minulosti. To, co naši předkové dělali z nutnosti, co pro ně bylo otázkou přežití a tvrdé dřiny, je dnes zábavou, formou seberealizace a jen někdy také obživou. Takový je osud téměř všech rukodělných technik, které se od středověku provozovaly v řemeslnických dílnách či venkovských chalupách. Systém předávání zkušeností z generace na generaci už mnoho let nefunguje, a tak někdy v zachování tradice zahraje svou roli náhoda, někdy snaha skupinky nadšenců a jindy třeba i módní trend. A je vždycky dobře, když se z hlubin historie vynoří nějaká další zajímavá technika, na kterou se už téměř zapomnělo. [21]

1.5.1 Praktická činnost - Drátování

Jednou z rukodělných výrob, která se po letech vrací, je drátování. Práce s obyčejným drátem, z něhož lze vykouzlit mnoho různých předmětů, rozmanitých tvarů a ornamentů. Má zajímavou a pestrou minulost, její vývoj prošel mnoha etapami i osudovými zvraty. Drát sice používali lidé od pravěku, ale specifický způsob jeho zpracování uvedli v život až slovenští dráteníci před zhruba dvěma stoletími. Vytvořili svébytný obor lidové výroby, kterou postupně zdokonalili až na úroveň uměleckého řemesla a která se dokonce rozvinula do podoby dílenské a tovární produkce. Po první světové válce však nastal úpadek a přežití celého oboru záviselo mnoho desítek let jen na několika jednotlivcích, kteří na Slovensku znalost techniky udržovali, a na muzejních pracovnících, kteří ji dokumentovali.

Teprve na konci 20. století se nejprve na Slovensku, později i v Čechách a na Moravě znovu probudil zájem o drátování, a to hned na několika úrovních – řemeslné, umělecké a také amatérské.

Každý, kdo s drátem začne pracovat, záhy zjistí výhody materiálu i samotné techniky. Drát je velmi dobře tvarovatelný a při dobrém zvládnutí techniky vznikají pevné, lehké a trvanlivé výrobky. Navíc lze drát s úspěchem kombinovat s mnoha dalšími materiály, jako je keramika, sklo či nejrůznější přírodniny. Tvůrčí fantazie může prostě pracovat naplno. [22]

Potřeby pro drátování:

a) materiál - dráty; Není drát jako drát. Na různé výplety jsou vhodné různě odlišné drátky. Pro jemné dětské prstíky budou vhodné ty tenčí a měkčí. Mezi tenké dráty,

vhodné pro „krajkové“ výplety, patří např. včelařský (je relativně levný, stříbřité barvy), měděný (v základní variantě v rezavohnědé barvě, případně barvené na zelenou, modrou, jasně červenou...) a také tenký mosazný (ve zlatém odstínu). Mají průměr 0,3-0,5 mm. Pro zpevňování výplety základní drátenickou technikou a také na „kostry“ a tvary bude vhodnější drát silnějšího, o průměru od 0,8 do 1,0 mm. Nejznámější je vázací drát, použít se dá i silnější měděný. [23]

b) materiál - korálky; Nejčastěji se používají skleněné tyčky a rokajl. Termínem rokajl se označují menší skleněné korálky rozličných barev a velikostí. Velice časté a osvědčené jsou klasické vánoční barvy, zejména červená, zlatá, stříbrná, zelená, univerzální je bílá a průhledná. Použít lze prakticky všechny. Volba barvy závisí na vkusu, dobré je přizpůsobit ozdoby barvě doplňků v interiéru a také sladit s barvou drátu. Měděné lakované dráty hezky vyniknou v kombinaci s tyrkysovou, modrou, bílou či stříbrnou, ke stříbrnému drátu se dobře hodí červená. Skleněné tyčky se vyrábějí v rozličných délkách, velice dobře se uplatní délky od 4 do 7 mm, ale i korálky delší. Ohňovky, čili v ohni leštěné perly, patří k dražším typům korálků. Stejným způsobem jako ohňovky lze využít i mačkané nebo třeba plastové korálky, vyráběné v rozmanitých tvarech a velikostech. [24]

c) nářadí - štípací kleště; ty budete potřebovat na odštípávání drátků.

- kleště s plochými čelistmi; „placaté“ kleště použijete nejčastěji. Na pevné přidržení, na tvarování ostrých úhlů (špičatých lomů), na zploštění či naopak tvarování drátků jsou nepostradatelné.

- kulaté kleště; kónicky zúžené čelisti těchto kleští nemají rovnou plošku ani tam, kde se dotýkají. Vytvoříte jimi dokonale kruhové očko či úhlednou vlnku.

- špičaté kleště; takzvané „čápky“ mají dlouhé, hodně tenké čelisti. Budete je potřebovat při vytváření malých oček, upravování smyček v krajkovém výpletu a ostatních droboučkových záhybech tenkého drátku. Na silnější vázací drát je raději nepoužívejte! [25]

1.5.2 Praktická činnost - Paličkování

Rozvoj krajkářství byl vždy podporován panovníky a výroba chráněna cly (od roku 1751 prohlášení krajkářství za svobodnou živnost). První datum vázající se ke krajkářskému školství, máme z roku 1767, kdy císařovna Marie Terezie zakládá

v Praze krajkářskou školu s učitelkou povolanou z Nizozemí pro výuku paličkování bruselského typu krajek.

V roce 1806 zřizuje císař František I. Krajkářskou manufakturu ve Vídni, kde byla vyškoleni děvčata z okolí Lokte a Žatce. V té době vzniká 14 krajkářských škol v oblasti Krušných hor (Jáchymov, Kraslice, Měděnec...) [26]

Paličkování krajek bylo v Krušnohoří velmi důležitým zdrojem obživy od konce 16. do poloviny 20. století. Výroba krajek byla v tomto období, podobně jako například výroba dřevěných hraček, výroba lžic, knoflíků, dřevěného uhlí a proutěných košíků, označována pojmem domácká výroba. Domácká výroba měla svá specifika, lišila se od cestovních řemesel, neboť nemusela dodržovat přísná pravidla cechů a hierarchii řemeslnické dílny (mistr – tovaryš – učeň). Domácká výroba probíhala výhradně v domácnosti výrobce, kde se odehrával běžný rodinný život. V těžce světnici se vařilo, jedlo, pracovalo, odpočívalo i spalo.

Vybavení pomůckami nebylo nákladné a podušky, stojánky, špendlíky, paličky vydržely krajkáře celý život, ba sloužily i dalším generacím. Vzory dodávali podnikatelé (faktoři) a krajkářkám zůstávaly. Pokud si žena dobře zorganizovala domácí práce a péči o děti, mohla se paličkování krajek věnovat mnoho hodin denně. Krajky ovšem paličkovali dle svých možností všichni členové domácnosti. V dobách, kdy dobývání rud bylo omezováno, či úplně zastaveno, paličkovali i muži. Dokonce i zedníci a lesní dělníci v zimním období, kdy nepracovali ve své profesi, paličkovali. Také větší děti paličkovali denně. Po návratu ze školy, než si mohly hrát, musely povinně upaličkovat určitý díl krajky. Tuto domácí práci dělali lidé až do vysokého stáří. Na finančním příjmu se tak podílel celý kolektiv rodiny. Existovaly zde tudíž jiné poměry než v zemědělských rodinách v nížinách, jiné než v rodinách řemeslníků.

Při domácké výrobě krajek panovala v pracovním procesu rovnost mezi mužem a ženou, nebo spíše významnější místo náleželo ženě. Domácká výroba se pružněji přizpůsobovala požadavkům trhu (nové vzory, tvary krajek, nové materiály), než by dovolovaly cechovní zákony.

Kolektiv domácnosti ve srovnání s řemeslnickou dílnou ale většinou pracoval za horších podmínek (neomezená pracovní doba, uzavřený prostor domácnosti, velmi nízké mzdy). Paličkování není fyzicky těžká práce. Ale náročná na čas, vyžaduje velkou

trpělivost, soustředění a zručnost. Mzdy domácích dělnic bývaly však nízké, někdy tak nepatrné, že celodenní výdělek nestačil ani na bochník chleba.

Materiál a typy krajek byly stejné v českém i saském Krušnohoří. Vzory se na konkrétních krajkách ale lišily. Nejčastěji se paličkovalo ze lnu, buď neběleného, nebo z běleného. Na kvalitní práce se dovážel len z Nizozemí. Poměrně hodně krajek se zhotovovalo z hedvábí. Dále se zde paličkovalo z ovčí vlny, z příze z velbloudí srsti, z koňských žíní, z kopřivového vlákna a z bavlněné příze. [27]

Materiální prostředky na paličkování;

Nitě

Pro paličkování je tradičním materiálem dvojmo skaný len. V dnešní době se však musíme spokojit s materiály nám dostupnými na trhu. Na paličkování se hodí veškeré přírodní materiály, hlavně len a bavlna. Pro úplné začátečníky doporučuji pořídit si perlovky na vyšívání, raději však cizí výroby anebo ze starších zásob. V současné době jsem zaznamenala, že perlovky naší výroby jsou velice nekvalitní a při práci se trhají. Dobře se pracuje s bavlněnými obuvnickými nitěmi č. 24 a č. 30 (pozor, jsou i umělé), reznými lněnými nitěmi (malá kulatá krabička) a vyšívacími bavlnkami. Ve specializovaných prodejnách a na krajkářských trzích jsou k dostání přímo lněné nitě na paličkování na malých cívkách ve velké škále barev (Texlen – Trutnov). Vhodné pro paličkování mohou být i bavlněné šicí nitě, ty jsou však slabé a hodí se na jemné krajky. K docílení nevšedních efektů lze použít různých zajímavých přízí určených k pletení, lacetek, provázků atd. Dále se dají používat i různé kovové nitě, které jsou k dostání (např. Zlatka, Gigolo, Roxana, Perlux, Metalux...), které jsou vhodné pro pokročilé krajkářky, hůře se s nimi pracuje a vyžadují dávku zkušenosti. [28]

Špendlíky

Jsou velmi důležité, protože na jejich kvalitě je závislý celkový vzhled krajky. Jsou-li špendlíky staré, budou práci špinit, hrubé zase zanechávají velké díry. Vybírejte ocelové špendlíky tenké a dlouhé (krabička s beruškou asi A-16), vždy si je však překontrolujte. K těmto obyčejným špendlíkům bez hlavičky (na práci) si pořiďte i jednu krabičku špendlíků se skleněnou hlavičkou (pomocné) a 2-3 velké čalounické špendlíky (na přidržování paliček).

Paličky

Paličky rozlišujeme dvoje, s pláštěm a bez pláště. Obojích je mnoho druhů a tvarů, záleží na tom, z jaké oblasti pocházejí. U nás jsou velmi oblíbené paličky s pláštěm (sukýnkou, košílkou), které mají výhodu v tom, že nitka na ně navinutá je schovaná a tím se při práci méně špiní a lépe se drží. Nejlepší paličky jsou vyrobené z ovocného dřeva bez jakýchkoliv jiných úprav. Během dlouhodobého používání se opracují a vyhladí se do lesku. Proto ty nejvyšší a mezi krajkářkami nejoblíbenější jsou paličky staré, švestkové.

Stojánek na herduli

Stojánků je několik druhů, od malých skládacích na stůl, až po velké rozkládací, stabilní dřevěné i kovové. Dobrým stojánkem může být i oválný košíček, do kterého budete mít herduli na míru vyrobenou a je to i pěkná dekorace do vašeho bytu. Jako provizorní stojánek nám může posloužit pevná krabice od bot nebo plastická krabice na potraviny a marný není ani pekáček.

Herdule

Baba, válec, poduška a mnoho jiných názvů má herdule, na které se rodí krajka. Od malých cestovních, až po ty velké, ateliérové, na kterých vznikají monumentální díla našich výtvarnic. Optimální rozměr herdulky je: délka 40 cm a průměr 20 cm. Jako vycpávku doporučuji jemné seno, piliny nebo jemné hobliny, přebrané od velkých kousků dřeva. Herdule musí být co nejvíce vycpaná, nesmí se do ní zabořit prst. Vždy však mějte vycpávku velmi dobře vysušenou, abyste zabránili pozdějšímu rezavění špendlíků. Po čase je nutné herduli docpat. Na herdulku si ušijte povlak z jednobarevného plátna, který můžete během roku vyprat a vyměnit za čistý.

Nůžky

Na kvalitních nůžkách záleží polovina vašeho úspěchu! Při zakončování je nutné, abyste čistě ustříhli nit těsně u krajky.

Háčky

Během paličkování je potřeba mít po ruce háček, který je používán velmi často, byť s malou oblibou. Spojují se jím části vzoru na herduli, páry při začínání i zakončování. Každá krajkářka má háčků několik a jeho sílu volí podle použitého materiálu.

Tužidlo

Způsoby tužení jsou různé a každá krajkářka upřednostňuje něco jiného. Tužit můžete bramborovým škrobem, škroby syntetickými, naředěnými disperzními lepidly, lakem na vlasy, krajkářským tužidlem. Krajkářské tužidlo se dá koupit v zahraničí anebo si jej můžete namíchat sami. V drogeriích je k dostání čistič skvrn perchlorethylen, ve kterém rozpustíte např. umělohmotné krabičky od bonbónů nebo polystyren (pěnové desky z obalů apod.).

Podklad pod krajky

Záleží na vás, pro jaký materiál se rozhodnete. Použít lze knihařské plátno, samet, ruční papír, tapetu atd. Za nejvhodnější podklad považují velurový papír nebo tapetu připomínající samet. Nejčastěji je k dostání ve velkých hypermarketech v oddělení tapet nebo ve specializovaných prodejnách pro výtvarníky.

Ostatní nezbytné pomůcky

Tvrdý štětec na tužení, plátno na napařování, žehlička, fén na vysoušení tužidla, kufřík na paličky a krajkářské pomůcky, jehla, šicí hedvábí. [29]

1.5.3 Praktická činnost - Tkaní

Ruční tkaní je nejstarší způsob výroby tkaniny a celá tisíciletí se tato technika zakládá na stejném principu – křížení dvou soustav nití a to osnovních a útkových. Při pátrání v historii zjistíme, že všechny nám známé kultury používaly techniku tkaní – Egypťané, Asyřané, Peršané, Babyloňané Američtí Indiáni. U nás se tkaní ve větší míře rozšířilo během počátkem letopočtu. Nejdříve se tkalo pro vlastní spotřebu. Používaly se materiály, které byly produkovány v podmínkách střední Evropy (len, konopí, vlna). Teprve později se začala využívat bavlna a postupně další vlákna. Nejvíce se používal materiál domácí – len, konopí, vlna. Ze lnu se tkala plátna různé kvality. Z nejkvalitnějšího plátna se šily sváteční košile ženské i mužské, šátky, čepečky, svatební šerpy aj. Střední kvalita sloužila na prostěradla, mužské košile a kalhoty, spodničky či ručníky. Třetí, hrubé a řidší plátno se používalo v hospodářství na pytle, různé plachty, přikrývala se sláma v postelích a šily se slamníky. Konopí se zpracovávalo podobně jako len, ale jeho vlákno je hrubší, proto se používalo na výrobu provazů a tkalo se hrubé plátno na pytle a slamníky. Vlna je na rozdíl od dvou předchozích vláken živočišného původu. Základem je rouno, které se zpracovávalo dál, buď na textilií bez tkaní (plst'), nebo se spřádalo na příze k dalšímu použití. Vlákna

zůstávala v přírodní barvě, nebo se upravovala dál (např. len se kromě bělení barvil na modrou, hnědou či červenou a podle kvality a barvy se šily oděvy – modrá a hnědá byla na kabáty, vesty, kalhoty, červená a modrá příze se používala na tkaní kanafasů). [30]

Pod pojmem textilní suroviny rozumíme všechny suroviny zpracovatelné v textilním průmyslu. Podle původu se dělí na:

Přírodní vlákna

- rostlinná vlákna (bavlna, len aj.)
- živočišná vlákna (vlna, hedvábí aj.)
- minerální vlákna (azbest)

Chemická vlákna

- z přírodních polymerů (buničina, živočišná bílkovina, rostlinná bílkovina)
- ze syntetických polymerů (polyamid, polyester, polyvinyl a další)

Ostatní průmyslově vyráběná vlákna

- kovová vlákna (zlato, stříbro, měď, nerezavějící ocel)
- nekovová vlákna (skleněná, keramická, strusková)

Bližší si budeme charakterizovat vlákna přírodní (rostlinná a živočišná), protože nám jsou bližší a snadněji pochopitelná, než složité vzorce umělých vláken. Rostlinná vlákna rozdělujeme podle toho, zda pochází ze semen, stonků, listů nebo plodů.

Ze semen (bavlna, kapok)

Ze stonků (len, konopí, juta, kenař, kender, ramie)

Z listů (agáвовá vlákna, banánová vlákna)

Z plodů (kokosová vlákna)

Živočišná vlákna jsou přírodní ze srsti zvířat a zámotků housenek některých motýlů.

Dělí se na čtyři základní skupiny.

Vlna (ovčí, mohérová, kašmírová, angorská, velbloudí, z velbloudovitých zvířat)

Chlupy (zaječí, králičí, kozí, hovězí)

Žíně (koňské z hřívy a ohonu)

Přírodní hedvábí (vlákna z kokonů housenky bource morušového, čínského hedvábníka dubového, japonského hedvábníka dubového a indického hedvábníka).

Pomůcky a nástroje pro tkaní:

Rám je nejzákladnější pomůckou pro tkaní. Ke zhotovení rámu nám postačí čtyři lišty. Koupit se dají v potřebách pro výtvarníky (malíři je používají na napnutí vlákn). Popřípadě postačí i starý rám od obrazu. Podle velikosti výrobku, který chceme zhotovit, zvolíme délku lišt. Celý rám by měl být asi o 15 až 20 cm větší než je konečný výrobek.

Tkací jehla je další důležitou pomůckou. Je buď kovová (koupíme v řemeslných potřebách – čalounická jehla), nebo dřevěná (necháme si udělat). Jehlu můžeme koupit také u výrobců, kteří vyrábí tkalcovské stavy a jejich doplňky.

Vidličku potřebujeme na přitažení útku. Můžeme použít příborovou (lepší jsou ty starší s dlouhými zuby), nebo kovové vidličky či hřebeny, zhotovené přímo k tomuto účelu.

Karton (tvrdý pruh papíru) můžeme zařadit mezi další pomůcky, které jsou potřebné při tkaní rámu. Zabezpečuje spodní okraj tkaniny a zároveň umožňuje pohodlné zavázání osnovních nití po skončení práce. Je přes celou šíři osnovy 5-7 cm široký. Pokud je naším záměrem po dokončení práce nechat osnovu jako zdobný prvek (třásně), pak si připravíme karton širší.

Dřevěnou tyčkou (šírokou 3-4 cm) otevíráme prošlup. Tato laťka je mezi osnovou protažena v plátňové vazbě (střídavě jsou osnovní nitě nad a pod touto laťkou). [31]

Tkalcovský stav

Je to vlastně „tkací stroj“, pomocí kterého se tkanina tvoří rychleji a některé úkony jsou zmechanizované. Klasický tkalcovský stav, který dříve zabíral celou místnost, uvidíme v muzeu nebo skanzenu. V současné době existují výrobci, jejichž tkalcovské stavy lze mít bez problémů v bytě. K zatkávání útku se nepoužívá člunek, ale tkací jehla. I u těchto stavů se osnova odvíjí z osnovního válu a prochází nitěnkami (každá nitěnka má očko, kde je protažena osnova). Nitěnky jsou upevněny v listech. Čím je počet listů větší, tím složitější vzory se dají vytkávat. Dále osnova prochází paprskem (zuby paprsku, který udržuje osnovní nitě v pravidelných vzdálenostech. Pomocí paprsku se přiřazuje zatkaný útek k hotové tkanině. Abychom útek mohli zatkat, musíme otevřít prošlup. To znamená, že část osnovních nití navedených v listech zvedne od tkací roviny (tkací rovina – všechny nitě jsou na stejné úrovni) a osnovní nitě se od sebe oddálí. Mechanické ovládání listů se děje páčkami (rukou) nebo podnožkami (nohou). Hotová tkanina se navíjí na zbožový vál. Při tkaní na tkalcovském stavu je obvykle

navinuta osnova delší než jeden výrobek. Na osnovní vál lze navinout několik metrů osnovy. [32]

1.5.4 Praktická činnost - Pletení ze slámy

Sláma byla při pěstování obilí v naturálním hospodářství vedlejším, leč mnohostranně využitelným a tudíž důležitým produktem. V hospodářském provozu sloužila při chovu dobytka jako krmivo (samostatně nebo jako přídatek do řezanky), jako podestýlka pod ustálený dobytek a v zimě i jako těsnění stájových dveří. Po vymlácení obilí byla uložena ve stodole. Velké množství slámy bylo skladováno pod širým nebem ve stozích obvykle společných pro více drobných pěstitelů. Stoh musel být po ruce, ale v bezpečné vzdálenosti od chalup.

Jako účinný tepelně izolační materiál sloužila sláma volně ložená i svázaná v otepích při skladování okopanin v krechtech a zrní v obilních jamách. Užívána byla také jako tepelná izolace do bot. Jako vázací materiál - povřísla - sloužila nejvíce při sklizni obilí. V lidovém stavebnictví byla v minulosti sláma využívána především jako střešní krytina. Uplatnění však našla i jako pletencová výplň hlínou omazávaných stěn a štítů. Její nevýhodou byla při tomto způsobu využití značná hořlavost. Důležitou složkou výchozí směsi pro výrobu nepálených cihel a pro úpravu mlatů byly plevy.

V chalupě pak sláma posloužila jako výplň pohrádky – postele buď volně ložená a přikrytá režnou plachtou, nebo jako primitivní matrace – strožok – napěchovaná v potahu z konopného plátna.

Slaměný věchem posloužil jak při ošetřování dobytka, tak při úklidu v domácnosti. Privázán na tyčku byl obecně respektovaným návěstím i výstražným znamením. Ze slámy byly rohože ke dveřím sloužící k čištění bot, závěsné interiérové ozdoby (vrkoč, muší ráj) sláma posloužila i k výrobě intarzovaného lidového nábytku.

Hojně byla sláma užívána k hotovením obřadních a zvykoslovných artefaktů počínaje vinohradnickými víchami označujícími např. legální výčep vína, slámou intarzovanými kraslicemi a dožínkovými věnci ze slámy nesoucími klasy, konče řadou zvykoslovných masek, z nichž nejznámější jsou: jarní smrťka – Mařena a smrťák-Mařák, masopustní maska Pohřebenáče, Hřebenáč, Jury s cepem, Karla a dožínkový slaměnáček. Výrazně se uplatňuje ve výzdobě letnicové Jízdy králů. Luce docilovaly hrůzostrašného zjevu tím, že si na hlavu usadily slaměnou ošatku překrytou bílou plachtou.

Své místo má sláma i v lidové magii. Novorozenci dívčího pohlaví se dávala do první koupele spolu s dalšími ingrediencemi proto, aby děvče mělo krásné, dlouhé vlasy. Naopak – těžce umírajícímu člověku odchod z tohoto světa ulehčilo, byl-li z lože přenesen na slámu rozprostřenou na zemi, nebo byla-li mu alespoň hlava podložena věchtem – hrstí ovesné slámy. Sláma inspirovala i vznik lidového rčení, v němž je platná řeč výstižně přirovnána k mlácení prázdné slámy.

V druhé polovině 20. století se v samostatnou disciplinu lidové umělecké tvorby vyvinula tvorba slaměných dekorativních předmětů, vánočních ozdob, atraktivních, tvarově bohatých suvenýrů i náročných prostorových figurálních kompozic.

Soudobá tvorba a výroba slaměných ozdob se rozvíjí především v zájmové sféře. Přinesla nové zkušenosti technologické i technické. Soudobí tvůrci vytvářejí s využitím splétání jednotlivých stébel a volné práce s nimi multifunkční, esteticky přitažlivé dekorativní předměty a v poslední době i náročné figurální prostorové kompozice nacházející uplatnění při rozmanitých příležitostech v soudobých společenských podmínkách. Nacházejí nové možnosti pro zacházení s materiálem a jsou schopni realizovat náročné výtvarné záměry. Ovládají tradiční technické postupy, které však dokážou podle potřeby citlivě rozvíjet a obohacovat.

Patří k nim i František Zuzka ze Zlína, občanským povoláním stavební technik. Už více než dvacet let vytváří slaměné ozdoby včetně rekonstrukcí tradičních zvykoslovných artefaktů pro muzejní sbírky. Díky svému výjimečnému smyslu pro precizní práci, mimořádnému technickému důvtipu a výtvarnému citu dosáhl pozoruhodné dokonalosti v provedení i v přitažlivé estetické působnosti svých výrobků. V průběhu let zvládl všechny techniky pletařské i vazačské techniky, které obohatil o některé vlastní inovace. Techniku prostorového pletení bez formy kombinuje František Zuzka s vázáním prostorových objektů z jednotlivých stébel, ze stébel rozžehlovaných a z částí stébel navlékaných na nit. Pracuje se slámou, která musí být jemná, dobře vybarvená, nepoškozená a dobře vyschlá. Po vytrídění a urovnání ji dále zpracovává tak, že od stébel odstříhne zbytky klasů (plné klasy na stéblech nechává jen v případě, že se stanou součástí výrobku), odstraní listeny a vystříhá kolénka. Tak vznikne z každého stébla několik dílů, které jsou roztríděny podle síly. Vrcholové části stébla od klásku k prvnímu kolénku jsou ideálním materiálem na splétání. Silnější části stébla jsou užívány pro úplety větších objemů i ke štípání a následnému rozžehlování do prvků,

potřebných pro výrobu plochých, vázaných komponentů i samostatných tvarů. Slámu chemicky bělí, aby získala jednotnou zlatavou barvu. K navlékání a svazování stébel užívá režných nití. Základními nástroji jsou ostré nůžky a ostré nožičky a nože.

František Zuzka plete hlavně z žitné (režné) slámy, která má dlouhá a tvrdá stébla.

Jedinečnost Zuzkovy tvorby spočívá v jeho schopnosti stále rozvíjet technologii zpracování materiálu tak, aby umožnila realizovat stále náročnější tvůrčí záměry. Jeho veřejné animace a zejména každoročně pořádané kurzy pro děti, mládež a dospělé, seniory i lázeňské pacienty, vedou k tomu, že stovky jejich účastníků přispívají svým způsobem k rozvíjení tohoto pozoruhodného odvětví tradiční rukodělné výroby. [33]

Pro praktické činnosti se využívají stonky různých lipnicovitých rostlin, nazývané stébla. Stébla jsou válcovitá, rozdělená kolénky na úseky (je tím zajištěná pevnost stébla) a většinou dutá. Sláma jsou suché zbytky nadzemních orgánů rostlin po odstranění semen nebo plodů. Pro praktické činnosti má význam především sláma obilovin, tvořená suchými stébly. Využívá se obvykle sláma pšenice, žita, ječmene a ovsa. Splétat je však možné i stébla řady pícních trav, např. lipnice a psinečku.

Vlastnosti obilné slámy se liší podle druhu, méně podle odrůdy obilnin. Ovlivňují je také přírodní podmínky při pěstování a hlavně při sklizni obilnin.

Pšeničná sláma mívá světle žlutou barvu, je silnější než jiné druhy a má matný povrch. Pro vhodnou tloušťku stébla se používá k tvorbě předmětů větších rozměrů.

Žitná sláma má část stébla od klasu k prvnímu kolénku dlouhou a tenkou, stéblo je lesklé, světle žluté. Je-li sláma příliš vyžralá, stéblo dřevnatí a při ohybu i v mokrému stavu praská. Ze žitné slámy se pletou zejména takové předměty, na kterých má vyniknout jemnost práce.

Ovesná sláma je tmavší než žitná, odstíny žluté a některých odrůd přecházející až do hnědé barvy. Stéblo je k prvnímu kolénku poměrně dlouhé, nevýhodou je však silné dřevnatění. Užívá se pro tvorbu předmětů, pro které není nutný ostrý ohyb.

Ječná sláma je nejjemnější. V dnešní době díky šlechtění najdeme na polích jen krátkostébelné odrůdy, a proto musíme při práci materiál často nastavovat.

Stébla všech obilnin jsou v dolní části silnější a směrem ke květenství (klas, lata) se zužují. Proto je pro pletení vhodná hlavně část mezi květenstvím a prvním kolénkem, spodní, silnější část, se využívá na vytváření plošných dekorací.

Klasy pšenice, žita a ječmene i laty ovsa můžeme po usušení využít pro aranžování rostlin nebo obilky vydrolit a využít pro pokusy a pěstování rostlin. [34]

1.5.5 Praktická činnost - Malování na hedvábí

V současné uspěchané době začíná mnoho lidí pociťovat potřebu relaxovat při tvorbě a vidět bezprostředně výsledky své práce. Nové komunikační technologie vnesly do našich životů jinou dimenzi a mnoho profesí se od základu změnilo. Dotýkat se nádherného přírodního materiálu, míchat barvy a realizovat své fantazie se stává opravdovým požitkem a „terapií“. Hedvábí je jedinečný přírodní materiál, který navozuje pocit luxusu, a přesto není dostupný. Barvy se na něm nádherně vyjímají a proto stále více lidí nachází v malbě na hedvábí krásného koníčka. Historie objevu hedvábí je dodnes zahalena tajemstvím. Jednotný názor na dobu objevu hedvábného vlákna neexistuje. Jisté je, že jeho kolébkou je Čína. Výroba hedvábí je nerozlučně spjata s chovem bource morušového(*Bomby mori* z čeledi *Bombycidae*) Chov této housenky nočního motýla je velmi náročný a řídí se přísnými pravidly. Vývoj, který bourec prodělává od vajíčka velkého jako zrnko máku, je stejně fascinující jako Číňany k dokonalosti dovedený celý výrobní proces získávání hedvábného vlákna.

Hedvábí má vlastnosti, které nemá žádné jiné přírodní vlákno. Je neobyčejně pevné a pružné. Při napnutí se může prodloužit o jednu sedminu až pětinu své délky, aniž se přetrhne. Je jemné, hebké a skvěle absorbuje vlhkost. Vstřebá až 30% vody, aniž se zdá být vlhké. Je vzdušné a skvěle chrání před změnami teplot. Není proto divu, že bylo dříve vyvažováno zlatem a drahými kameny a také v současné době je i v obrovské konkurenci moderních materiálů stále velmi ceněno. V létě chladí a v zimě hřeje. Je oblíbeno především pro svou hebkost, lehkost, splývavost a přirozený lesk. Jednotlivé druhy se liší především vazbou vláken, hmotností a také kvalitou. To vše se odráží na celkovém vzhledu hedvábné tkaniny. Hedvábí může mít hladký nebo nerovný povrch a vyšší či nižší průsvitnost. Může být bělené nebo nebělené, bez lesku nebo s mírným až vysokým leskem. Hmotnost hedvábí se vyjadřuje v g/ m² nebo číslicí umístěnou za druhem hedvábí, která se rovná počtu nití, z nichž byl utkán jeden milimetr hedvábné tkaniny.

Šifon/mušelín 3,5 (15 g/m²) je velmi lehké a průsvitné hedvábí. Je vhodné především na šály, šátky, vázačky do vlasů a jiné doplňky oděvů.

Barvy

V praxi se častěji setkáte s výrazy barvy zažehlovací (barvy) a barvy napařovací (barviva), neboť barvy a barviva se liší právě především způsobem fixace.

Kontury a gutty

Slouží ke kresbě linií. Kreslit s nimi můžete na bílé hedvábí i suchý barevný podklad. Správně nanesené kontury a gutty mají lehce reliéfní vzhled, který si uchovají i po fixaci. Kontury jsou vodou ředitelné a prodávají se v řadě barevných tónů s perletí, bez perleti nebo metalické – zlaté, stříbrné, měděné apod. Kontury schnou přibližně dvacet až třicet minut. Dobu schnutí ovlivňuje okolní teplota a síla linky. Zkrátit ji můžete, pokud použijete fén. Konturu určenou pro práci s barvami můžete použít spolu s barvivy, pokud konturu před napařováním zažehlíte. Gutta je přírodní substance a je vodě odolná.

Sůl

Se používá k vytváření solných struktur. Využití můžete kuchyňskou, preclíkovou sůl, sůl do myčky na nádobí, ale i prášek do pečiva. Ve výtvarných potřebách můžete zakoupit speciální jemnou a hrubou sůl pro solné efekty.

Žabky, vypínací kotvičky, napínáčky, gumičky

Hedvábí se na rám připevňuje pomocí záclonových žabek, vypínacích kotviček nebo napínáčků se třemi hroty. Žabky a kotvičky se připevňují k rámu gumičkami a jsou určeny k napínání metráže i olemovaného hedvábí. Napínáčky se třemi hroty se používají pouze k vypnutí metráže. [35]

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíle a hypotézy

Cílem bylo vytvořit dlouhodobý projekt zaměřený na činnosti s různými materiály a různé pracovní techniky a zjistit, které z nabízených praktických činností jsou pro žáky mladšího školního věku ve školní družině nejzajímavější.

2.1.1 Dílčí cíle

- Zpracovat projekt na téma Strom vhodný pro věkově heterogenní skupinu žáků mladšího školního věku ve ŠD
- Projekt realizovat v průběhu školního roku 2010/11
- Vytvořit dotazník pro zjištění oblíbenosti různých pracovních technik, požádat žáky o jejich vyplnění, vyplněné dotazníky vyhodnotit a vyvodit závěry pro další činnost ve ŠD

2.1.2 Hypotézy

H1: Nejoblíbenější pracovní činností (dále jen PČ) bude pro heterogenní skupinu žáků ve ŠD malování na hedvábí a sázení společného stromu – pletení pomlázky.

H2: Chlapci budou preferovat drátkování nebo pletení ze slámy.

H3: Děvčata uvedou jako svou oblíbenou činnost paličkování.

2.2 Charakteristika podmínek pro realizaci projektu, metodika jeho vytvoření a hodnocení

2.2.1 Charakteristika cílové skupiny

Heterogenní skupina mladších školních žáků.

Počet žáků: 18 (9 děvčat, 9 chlapců).

Věk žáků: 6 – 9 let, (9 let dva chlapci a čtyři dívky, 8 let tři chlapci a dvě dívky, 6 let čtyři chlapci a tři dívky).

2.2.2 Školní družina, ve které probíhal výzkum

Název školy:

Základní škola Komenského I, Zlín, příspěvková organizace

Adresa školy: Zřizovatel školy:

Havlíčkovo nábř. 3114, 760 01 Zlín Statutární město Zlín
nám. Míru 12, 761 40 Zlín

Ředitel školy: IČ: 00283924

Mgr. Ilona Garguláková **Kontakty:** tel. +420 577 630 111

web: www.mestozlin.cz

Zástupce ředitele: IČO: 71008021

Mgr. Zdena Velebová **IZO:** 102319197

REDIZO: 600114457

Koordinátor ŠVP: Kontakty: tel.: +420 577 044 711

Mgr. Jitka Ocelková fax: 577 225 356

Mgr. Zdena Velebová web: www.zskom1.cz

e-mail: info@zskom1.cz

Základní škola je úplná s 1. až 9. postupným ročníkem. V jednom ročníku jsou dvě až tři třídy. Škola se nachází ve východní části Zlína v blízkosti centra města, v části Zálešná.

V okolí školy je zástavba z rodinných domků, několika menších činžovních domů a nevelkého sídliště Kúty.

Třípatrová cihlová budova byla postavena a v roce 1937. Výuka byla zahájena 8.12.1937. U školy bylo vybudováno hřiště s běžeckou tratí. V průběhu následujících let prošla několika úpravami. V letech 1955 – 1958 byla vystavena tělocvična. V souvislosti s výstavbou sídliště Kúty byly prostory školy pro narůstající počet žáků nedostačující a proto v roce 1977 byl přistaven pavilon se čtyřmi třídami, bytem školníka, sociálním zařízením a rozsáhlými podzemními prostory s krytem. Součástí školy je jídelna. Poslední velkou rekonstrukcí prošla budova školy v roce 1994, kromě pavilonu a jídelny. Byla vyměněna okna, upraveny místnosti, vchod a vnitřní prostory školy získaly velmi zajímavý „barevný“ vzhled. Po rekonstrukci v roce 1994 byla tělocvična školy převedena do správy sousední základní školy.

Budova školy je třípodlažní. V přízemí se nacházejí šatny, dílna s keramickou pecí, cvičná kuchyňka a speciální učebna výtvarné výchovy vybavená hrnčířským kruhem, tzv. „Atelier“.

V bočním křídle jsou oddělení školní družiny a jídelna. V prvním patře je umístěno ředitelství školy, sekretariát, učebny I. stupně, kabinet pro učitele. Ve druhém a třetím patře jsou učebny I. a II. stupně, kabinety. Škola má kvalitní hygienické zázemí – šatny, WC, sprchy – v souladu s hygienickými normami.

Celkem je ve škole 31 učeben, které jsou využívány jako kmenové třídy z toho je 8 odborných učeben - fyzikální, přírodopisná, hudební, výtvarná a dvě počítačové, školní atelier. Škola je vybavena dílnou a kuchyňkou pro výuku pracovních činností. Ke škole patří pozemek se zahradou a dvorkem. Část zahrady je využívána pro pracovní činnosti a v další části je postaven odpočinkový koutek s průlezkami využívaný dětmi ve školní družině.

Naše škola nemá vlastní tělocvičnu ani hřiště. Pro výuku tělesné výchovy využíváme sportovní prostory sousední základní školy. Materiální vybavení je dostatečné, učební pomůcky, učebnice a učební texty jsou postupně obnovovány. Učitelé využívají kvalitní kopírovací zařízení, jejich profesní rozvoj je zajišťován z prostředků DVPP. Do kabinetů a učeben je zavedená počítačová síť.

Vybavení učeben nábytkem je pravidelně obnovováno. O odborný i zájmový růst učitelů a žáků pečujeme stálým doplňováním knižního fondu žákovské a učitelské knihovny.

Vzhledem k počtu učeben a jejich velikosti je maximální kapacita školy 550 žáků. Skutečný stav se v posledních třech letech pohybuje od 465 do 415 dětí s průměrem 23 žáků na třídu.

Školu navštěvují žáci nejen ze spádového obvodu, ale z hlediska svého jedinečného výtvarného zaměření i jiných částí města a okolí, jejichž rodiče projevují zájem o program školy. V posledních letech vzděláváme i děti cizích státních příslušníků. V dlouhodobém výhledu školy bychom chtěli udržet celkový počet žáků mezi 400 – 440.

Součástí naší školy je také školní jídelna a oddělení školní družiny.

Školní jídelna vaří obědy pro žáky a pracovníky naší školy, školy sousední a nabízí stravování cizím strážníkům i důchodcům-učitelům. Kapacita školní jídelny je 1200 jídel. Celkem připravuje okolo 1000 obědů denně.

Školní družina je tvořena čtyřmi odděleními, do kterých docházejí obvykle děti z 1. až 4. ročníku. Oddělení školní družiny jsou naplňována do počtu 30 dětí pokud to dovolí hygienické i prostorové podmínky. V posledních třech letech se naplněnost oddělení pohybuje mezi 28 – 30 dětmi.

Škola má světlé, čisté, barevně sladěné estetické prostory. Na vzhledu a výzdobě školy se podílí ve velké míře také žáci a učitelé. V době volna a přestávek mohou žáci využít herny se dvěma stoly na stolní tenis, volně přístupné jsou učebny PC. Žákům je k dispozici školní knihovna. Na chodbách jsou vytvořeny barevné odpočinkové koutky. Dětem je k dispozici bufet, občerstvovací automaty na nápoje i školní mléko. [36]

2.2.3 Metodika vytvoření a ověření projektu

Pro splnění cíle bakalářské práce jsem zpracovala plán dlouhodobého projektu s názvem Strom. Nejprve jsem žáky motivovala a seznámila je s praktickými činnostmi, které proběhnou během našeho projektu. Do projektu se žáci přihlásili dobrovolně. Jedno děvče se nemohlo rozhodnout a 7 žáků se projektu zúčastnit nechtělo. Práce na projektu probíhala během provozu školní družiny. Žáci pracovali podle svého zájmu. Někteří byli hodně trpěliví, pracovali rychle a bez přestávek. Jiným žákům šla práce na výrobcích pomaleji. Rychlost zhotovování výrobků odpovídala také oblíbenosti praktické činnosti. Bylo zajímavé, že žáci, kteří se nechtěli projektu účastnit, obvykle vyráběli výrobky společně s námi.

Po ukončení projektu jsem zařadila dotazníkové šetření.

2.2.4 Metodika dotazníkového šetření

Dotazník - Viz. Příloha č. 1.

Dotazník jsem nejprve vypracovala a vybrala si dva žáky, kterým jsem dotazník dala vypracovat, abych zjistila případné nedostatky. Po průzkumném šetření jsem musela dotazník upravit. Protože pracuji s žáky Montessori výuky nebylo jim zcela jasné zda

1 je známka nejlepší nebo nejhorší. Dále byla nejasná slova - nejjednodušší a nejtěžší. Připojila jsem tedy k těmto slovům smajlíky.

Po upravení dotazníku, jsem poprosila žáky, aby mi je vyplnili přímo ve školní družině. Dotazníky jsme vyplňovali ve dvou skupinách, z důvodu nepřítomnosti žáků. Žákům jsem nejprve přečetla text na začátku, kde je seznamuji v krátkosti s dotazníkem a vysvětluji jak otázky označovat. Žáci vyplňovali dotazník samostatně a anonymně. Přesto se někteří podepsali.

2.3 Výsledky práce a jejich vyhodnocení

2.3.1 Projekt Strom – popis projektu

Analýza situace

Žáci, kteří navštěvují školní družinu a zúčastnili se projektu rádi pracují na počítačích, navštěvují sportovní, jazykové a hudební zájmové kroužky. To je jistě chvályhodné. Je to také dnešní trend. Ale co praktické činnosti? Zapomenou dnešní žáci na staré rukodělné činnosti? Zaujme projekt zaměřený na praktické činnosti žáky?

Záměr projektu – dílčí cíle:

- rozvoj jemné motoriky ruky
- rozvoj komunikace mezi žáky skupiny
- rozvoj znalostí a ekologického cítění
- naučit žáky trpělivosti a pečlivosti během praktických činností
- upevnit návyk úklidu pracoviště po ukončení činnosti
- vyhledávání internetových stránek spojených s tématem praktických činností
- najít uplatnění v něčem, co se mi daří
- rozvíjet cit pro materiál, estetické a prostorové cítění
- pomocí praktických činností kvalitně trávit volný čas

Plán projektu

Projekt byl realizován ve školní družině od září 2010 do března 2011, projektu se účastnilo 18 žáků školní družiny ve věku 6 – 9 let (9 chlapců a 9 děvčat). Při realizaci projektu pomáhala a radila vychovatelka ŠD Jana Kotasová, která vede na škole kroužek paličkování a malování na hedvábí.

Vlastní realizace

Nejprve proběhla motivace a seznámení s projektem Strom. Dále jsme provedli praktickou činnost drátkování, paličkování, tkaní, malování na hedvábí, pletení ze slámy a na závěr pletení pomlázky. Vlastní realizace probíhala během provozu školní družiny. Po ukončení si žáci odnesli výrobky domů, aby se pochlubili rodičům a prarodičům. Koncem dubna všichni přinesli své výrobky do školy. V červnu proběhne na škole výstava projektu Strom pro rodiče.

Zhodnocení celého projektu

Záměry projektu se podařily naplnit, projekt přispěl k rozvoji znalostí a dovedností žáků - u žáků došlo k rozvoji komunikace, trpělivosti a pečlivosti. Někteří žáci našli konečně uplatnění v něčem, co se jim dařilo. V průběhu praktických činností došlo u žáků také k rozvoji jemné motoriky ruky. Projekt strom by se měl dále vyvíjet. S žáky bychom chtěli vymyslet stezku, pro pěší vycházky, která by vedla od naší školy po studánku v lese (na Vršavě). Na stezce bychom označili stromy cedulkami s jejich názvy a stručným popisem. Kolem stromů bychom postupně vytvářeli výrobky z přírodnin. Vyrobenou mapu stezky bychom vystavili v naší škole.

2.3.2 Motivace projektu

Žáci, dnes bych vám chtěla povídat o stromech. Kdopak z vás zná strom? Jak vypadá strom? Jaké znáte stromy? Který strom máte nejraději nebo které stromy se vám líbí? Máte nějaký konkrétní oblíbený strom a kde? Víte, že o stromech se říká, že jsou plícemi Země? Stromy produkují kyslík. Průměrně vzrostlý stoletý strom vyprodukuje za den 1000 litrů kyslíku. Člověk spotřebuje 300 litrů kyslíku za den. Stromy také udržují vlhkost, zejména ve městech. V době léta není díky stromům ve městě takové teplo.

Ze stromů se vyrábí papír, dřevěný nábytek a dřívím se také topí. Co všechno se může vyrobit ze dřeva?

Ale stromy jsou také velmi krásné. V korunách stromů žije mnoho živočichů, pokud stromy kvetou létají na stromy včely a živí se jejich sladkou šťávou. Kdo může žít v korunách stromů?

O stromech bychom si mohli povídat dlouho. Ale já jsem si pro vás připravila projekt nazvaný Strom.

Vyrobíme si strom. Naučím vás vyrobit si strom z drátků, ze slámy, paličkový strom, tkaný strom a namalujeme si strom na hedvábí pomocí barev a soli. Společně si také upleteme pomlázku z proutí. Dáme ji do vody, aby nám zakořenila a pak ji zasadíme na školní zahradu.

2.3.3. Zájmový kroužek drátkování - drátkování stromu

Materiální pomůcky

- kleště s plochými čelistmi
- štípací kleště
- měděný drát (silnější)
- menší skleněné korálky (rokajl)
- kamínek

Dílčí cíle drátkování

- seznámení žáků ze starým řemeslem
- rozvoj jemné motoriky ruky
- rozvoj trpělivosti
- rozvoj správných pracovních návyků

Motivace

Žáci, chtěla bych Vám dnes povídat o starém řemesle – drátenictví. V dřívějších dobách bylo všechno nádobí z kameniny. To je vlastně hlína, která je vypálená v peci s velkým žárem – vysokou teplotou. No a takové nádobí pokud upadlo, tak se rozbilo, nebo prasklo. Pokud se ovšem nádobí zpevnilo drátkem, tak vydrželo velmi dlouho. Ale není to tak jednoduché, zpevnit hrnec či nějakou nádobu drátkem tak, aby nádoba lépe držela a při tom pěkně vypadala. O to všechno se pokoušeli dráteníci. A někteří byli moc šikovní. Takový dráteník chodil od domu k domu a opravoval hospodyňkám nádobí. A já bych Vás dnes chtěla naučit trochu toho starého drátenického řemesla. Dnes si vyrobíme drátkovaný stromeček.

Poučení o bezpečnosti

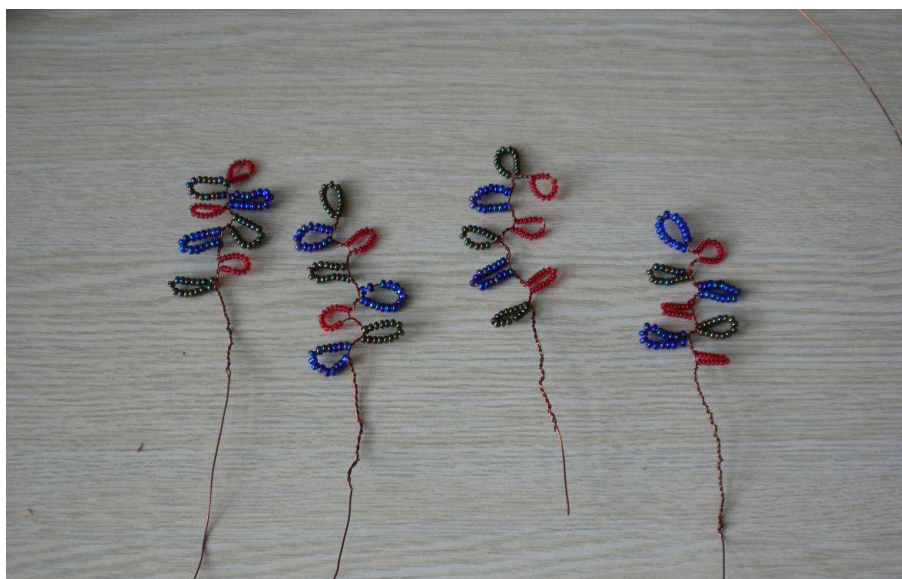
Žáci, budeme dávat pozor kolem sebe na drátek, abychom se nepíchli do oka. Taky se musíme rozhlížet, protože můžeme zranit spolužáka. Budeme pracovat s kleštěmi a mohli bychom si poranit prsty. Buďte prosím opatrní, pokud budete potřebovat pomoc, raději mi hned řekněte.

Metodický postup

1. Nejprve předvedu hotový výrobek
2. Sdělím postup
3. Poučím o bezpečnosti při práci s kleštěmi a drátkem
4. Zopakuji první krok – nastříháme deset stejně dlouhých drátků.
5. Do poloviny drátku navlečeme 15 – 25 skleněných korálků – podle velikosti.
6. V polovině drátku utvoříme kruh z korálků a třikrát zatočíme. Tím upevníme korálky a vytvoříme tak list stroměčku.
7. Postupujeme stejně a vytvoříme pět či sedm listů (obrázek č.2).
8. Větve stromu – srovnáme (obrázek č. 3) a postupně smotáváme do sebe. Tvoříme tak korunu stromu.
9. Dále ustříhneme dva delší drátky, které smotáme do sebe. Vytvoříme tak kořeny stromu. Ty připevníme na kmen stromu .
10. Dva kořeny použijeme k připevnění na kamínek. Drátek, který přebývá ustříhneme „štípačkami“.
11. Chodím mezi žáky, pomáhám a vysvětluji.
12. Po ukončení práce si uklidíme své pracovní místo.

Obrázek 2: Drátkované větve stromu

Obrázek 3: Drátkované větve stromů - tříbarevné

Závěr hodiny – hodnocení

Všechny žáky pochválím, ten kdo bude chtít přinese výrobek na výstavu, všichni si jej prohlédneme a pak si stromeček vezmou domů. Na závěrečnou výstavku stromů si žáci přinesou pouze výrobky, které budou chtít.

Společně si popovídáme, zda se žákům práce s drátkem líbila, co se jim nedařilo a co je nebavilo, co naopak bylo zajímavé a proč.

Výroba drátkovaného stromečku je zajímavá, žákům se práce líbila, dařila a všichni vypadali velmi spokojeně. Drátkovaný stromeček nepatří mezi rychlé výrobky z drátků. Žáci si museli vyzkoušet svoji trpělivost a pečlivost.

Co se žákům líbilo :

- že si mohou odnést hotový stromeček
- že se jim všechno dařilo
- činnost byla zajímavá
- pohoda při práci (pouštěli jsme si písničky z CD přehrávače)

Co se žákům nelíbilo:

- že drátkování trvalo 4 hodiny (vyráběli jsme dvě a dvě hodiny)
- že nebyl drátek barevný(třeba červený nebo modrý)

Reflexe

Během drátkování jsme si s žáky povídali o stromech, přírodě a planetě Zemi. Žáci mají celkem velké znalosti, rádi si sdělují své poznatky. Společně se tak vzdělávají nenásilnou formou. Zároveň rozvíjí svoji trpělivost, pečlivost, jemnou motoriku ruky, komunikaci a manuální zručnost. Pro žáky, kteří nedosahují výborné výsledky ve škole, je drátkování zároveň jejich seberealizací i relaxací.

Drátkování bavilo děvčata stejně jako chlapce.

2.3.4. Zájmový kroužek paličkování - paličkování listu stromu

Materiální pomůcky

- kruhy z polystyrenu na paličkování (místo herdule)
- paličky
- bavlnky
- jehly, nůžky,
- špendlíky, lepidla
- podvinky listů
- lak na vlasy
- fen
- háček
- plastový sáček

Dílčí cíle paličkování

- seznámení žáků ze starým krajkářským řemeslem
- rozvoj jemné motoriky ruky
- rozvoj trpělivosti a pečlivosti
- rozvoj správných pracovních návyků
- rozvoj komunikace ve skupině
- seberealizace žáků

Motivace

Žáci, chtěla bych Vám dnes povídat o starém řemesle – krajkářství. V dřívějších dobách se krajky, prostírky, ubrusy, límečky a spoustu jiných věcí vyrábělo pomocí paličkování. Dnes se paličkuje spíše pro radost, protože krajky a ostatní věci se vyrábí pomocí strojů. Paličkování je velmi zdoluhavé, musíme vynaložit hodně trpělivosti

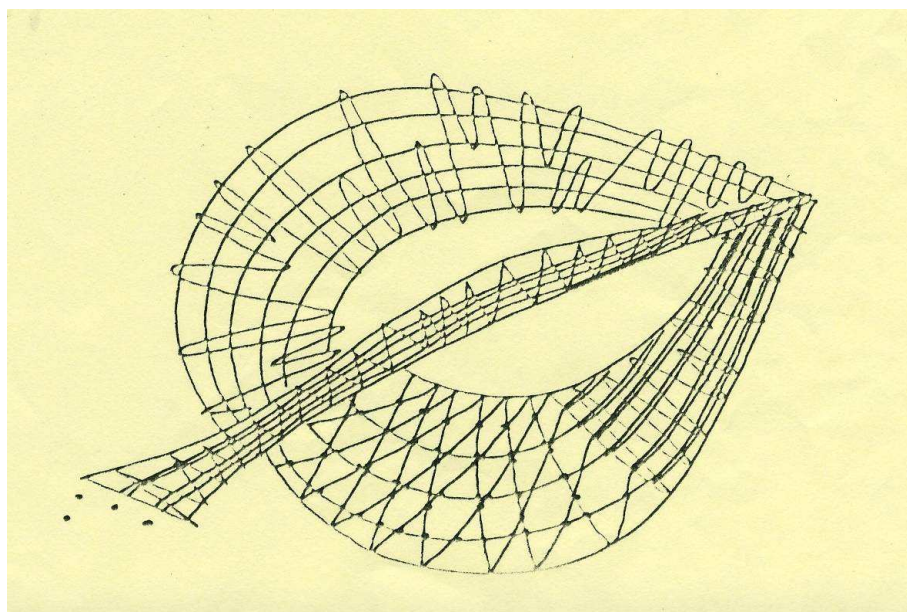
a pečlivosti, abychom práci úspěšně dokončili. Já jsem pro vás připravila podvinky listů, protože strom by byl pro vás příliš složitý. Pokud by se paličkování někomu líbilo, mám připravený i podvinek stromu. Podvinek je vlastně takový vzor, podle kterého budeme pracovat. Paličkované listy si připevníme na náš tkaný kobereček a vytvoříme tak strom. Nejprve se ale musíme naučit navíjet paličky a pak točit a křížit. Vytvoříme si řetízek. Na něm se naučíme základní paličkování. Pak se teprve pokusíme upaličkovat list. Paličkování nám bude trvat nejméně 14 dní. Doufám, že se vám práce bude líbit. Vydržíte-li u ní, dokončíte ji a budete mít radost z hotového listu.

Poučení o bezpečnosti

Během paličkování musíme dávat pozor při stříhání nůžkami. S nůžkami pouze sedíme. Dále si budeme dávat pozor na špendlíky. Všechny, které nám popadají na zem musíme posbírat.

Metodický postup

1. Nejprve předvedu hotový výrobek
2. Sdělím pracovní postup
3. Poučím o bezpečnosti při práci
4. Zopakuji první krok – křížit, kroužit. Všechny obejdu a zkontroluji, zda řetízek dělají žáci správně
5. Další den rozdám podvinky listů. opět obejdu všechny žáky a radím, jak mají pracovat. Pokud se někdo splete, musí část vypárat
6. V paličkování listu pokračujeme několik dní, až bude práce hotová. Žáci si samostatně paličkují během provozu školní družiny
7. Snažím se všechny chválit a povzbuzovat, tak aby žáky práce bavila.
8. Při dokončení listu bavlnku zalepíme lepidlem Herkules, ustříhneme a zalakujeme lakem na vlasy
9. List sušíme pomocí fénu na vlasy tak dlouho až je suchý
10. Suchý list odšpendlíme
11. Před připevněním na tkaný kobereček dáme list do celofánového sáčku, aby se neušpinil
12. Po ukončení práce všechny žáky několikrát pochválím

Obrázek 4: Podvinek listu

Závěr hodiny – hodnocení

Všechny žáky pochválím, ten kdo bude chtít přinese výrobek na výstavu.

Společně si popovídáme, zda se žákům práce s paličkami líbila, co se jim nedařilo a co je nebavilo, co naopak bylo zajímavé a proč.

Výroba paličkovaného stromčku je zajímavá, ale velmi náročná a zdlouhavá. Žáci si museli vyzkoušet svoji trpělivost a pečlivost. Někteří zvládli list za dva dny, jiným to trvalo 14 dnů.

Co se žákům líbilo : - hotový výrobek

Co se žákům nelíbilo: - dlouhá a náročná práce
 - že museli párat
 - zdlouhavé namotávání paliček
 - naprostá přesnost při práci

Reflexe

Během paličkování se ukázala trpělivost a pečlivost žáků a také se ukázala i má trpělivost.

Práce byla velmi náročná. Často jsem pochybovala, zda úkol s žáky zvládnou. Z osmnácti žáků bylo deset žáků bez problému. Šest žáků bylo náročnějších a dva žáci měli obrovské problémy. V paličkování je velmi důležité propojení hlavy a ruky. Někdo má velmi šikovnou ruku, někdo hlavu, ale je důležité si vše propojit. U dvou žáků to byl

velký problém. Toho co žáky bavilo bylo méně, jak toho co je nebavilo. Na rozdíl od ostatních aktivit.

Paličkování dokázalo zaujmou děvčata i chlapce .

2.3.5. Zájmový kroužek tkaní - tkaní koberečku

Materiální pomůcky

- tkalcovské rámečky
- 2 tkalcovské stavy
- vlny
- bavlnky
- jehly

Dílčí cíle tkaní

- seznámení žáků ze starým řemeslem
- rozvoj jemné motoriky ruky
- rozvoj trpělivosti a pečlivosti
- rozvoj správných pracovních návyků
- rozvoj komunikace ve skupině

Motivace

Tak, dnes bych vám chtěla vyprávět o starém řemesle – tkaní. Ví někdo z vás, co to je tkaní? Jak se tkalo dříve? A jak se tká dnes? Co se dá pomocí tkaní vyrobit? Viděl někdo z vás starý tkalcovský stav? Viděl někdo velký tkací stroj?

Dříve se ve starých chalupách tkalo na ručních tkacích strojích, my tady v družině máme dva malé tkalcovské stavy. Takový velký stav byl někdy jako polovina místnosti naší družiny. Na takových stavech se vyráběly velké koberce, ale i látky, z kterých se šilo oblečení, ubrusy, pytle, povlečení a podobně. Dnes se již tká na stavech, které jsou automatické, většinou jsou i řízené počítačem. Moderní tkalcovské stavy jsou poháněny elektrickou energií. Ale ještě i dnes existují staré tkalcovské dílny, kde se pracuje ručně. Opravují se zde staré, vzácné koberce. Taková dílna je třeba i ve Valašském Meziříčí. Já bych vás chtěla naučit tkát, bylo by moc krásné si vyrobit vlastní malý kobereček. Nemyslíte si?

Jenom jsem vám navlekla tkalcovské stavy a malé tkalcovské rámečky. Je to zdlouhavá práce a chce trošku zručnosti. Toho, koho bude tkaní opravdu bavit, naučím později

natahovat i osnovu (podélné nitky) . My budeme používat útek (příčné nitky). Abychom mohli protahovat nitku osnovou, musíme si nejprve vlnu namotat na člunek. Ke tkalcovským stavům máme člunek dřevěný, ke tkacím rámečkům máme člunek z tvrdého kartónu. Na upevňování tkaniny máme paprsek, který je u tkalcovského stavu připevněn v osnově. U tkacích rámečků používáme takový plastový hřebínek.

Poučení o bezpečnosti

Žáčci, budeme dávat pozor hlavně při práci s nůžkami. Buďte prosím opatrní, pokud budete potřebovat pomoc, raději mi hned řekněte. Snažte se být trpěliví. Musím poradit vám všem a postupně.

Metodický postup

1. Nejprve předvedu hotový výrobek.
2. Sdělím postup práce.
3. Poučím o bezpečnosti při práci s nůžkami.
4. Zopakuji první krok – část vlny namotáme na člunek.
5. Nit nasadíme na první osnovní nit a provlečeme.
6. Na tkalcovském stavu zdvihneme paprsek z první polohy, do polohy druhé. Na tkacích rámečcích otočíme paprskem. Používáme střídavě první a druhou polohu.
7. Po každém protažení člunku na tkalcovském stavu musíme nejprve změnit polohu paprsku a pak pomocí doražení paprsku útkovou nit dotáhneme. U tkacího rámečku útkovou nit dotahujeme pomocí plastového hřebínku.
8. Snažíme se, aby útková nit na konci osnovy byla zhruba stejnoměrná, nebyla utažená, ani povolena.
9. Na tkacím rámečku si každý žák utká svůj kobereček.
10. Na tkalcovském stavu se mezi jednotlivé koberečky vkládá papír velikosti A5. Vznikne tak prostor na přestřižení osnovních nití a rozdělení jednotlivých koberečků.
11. Chodím mezi žáky, pomáhám a vysvětluji.
12. Tkaní koberečku trvá asi tak šest hodin. Snažíme se vybírat vlny přírodních barev. Základ koberečku použijeme jako podklad pro náš strom.
13. Předpokládáme, že na kobereček připevníme listy, které si upalíčujeme.

Obrázek 5: Větší tkací stroj

Závěr hodiny – hodnocení

Tkaní koberečků trvá několik dní. Je nejlepší tkát tak hodinu denně. Někteří žáci vydrží u tkaní déle, jiní pracují raději v menších, ale častějších úsecích. Po ukončení všech prací vystavíme všechny koberečky na podlahu školní družiny. Všechny žáky pochválím. Pak jednotlivě hodnotím na každém koberečku něco pěkného. Chyby tentokrát neříkám. Pokud bude mít nějaký žák zájem o tkaní, při dalším tkaní budu jemně ukazovat chyby. Na závěrečnou výstavku si žáci přinesou pouze výrobky, které budou chtít.

Společně si popovídáme, zda se žákům tkaní líbilo, co se jim nedařilo a co je nebavilo, co naopak bylo zajímavé a proč.

Tkaní žáky bavilo. Opět se ukázala rozdílnost žáků. Někteří utkali svůj kobereček za dva dny. Někteří až za šest dní. Tkaní je zdoluhavá práce. Žáci si museli vyzkoušet svoji trpělivost a pečlivost.

Co se žákům líbilo :	- hotový kobereček
	- vybírání různých barevných vln z obrovského koše
	- tvoření proužků na koberci
Co se žákům nelíbilo:	- delší práce, nejraději by si odnesli svůj kobereček domů
	hned první den

- někteří museli část vypárat, protože hodně utahovali
osnovní nitě

Reflexe

Při tkaní se některým žákům stávalo, že příliš utahovali útkovou nit. Tím se celý kobereček deformoval. Bylo nutné opatrně útkovou nit vypárat. To se žákům nelíbilo. Snažila jsem se je povzbuzovat a v nejkrajnějším případě jsem část koberečku vypárala společně s žákem. Osvědčilo se, určit pravidelný čas na tkaní. Po obědě a odpočinkové činnosti od 13:00 hodin do 14:00 hodin. Žáci si tak zvykli v určitý čas tkát. Při práci relaxovali a zároveň rozvíjeli svoji trpělivost, pečlivost, jemnou motoriku ruky, komunikaci a manuální zručnost. Myslím si, že většina z nich se při tkaní seberealizovala.

Tkaní bavilo děvčata i chlapce stejnou měrou.

2.3.6. Zájmový kroužek malování na hedvábí - malování stromu

Materiální pomůcky

- rám na napnutí plátna, krejčovská guma, žabičky
- balící papír na vzor
- barvy na hedvábí
- kontury na hedvábí
- žehlicí prkno, žehličku
- hrubou sůl (do myčky)
- štětce, kelímky na vodu

Dílčí cíle malování na hedvábí

- rozvoj jemné motoriky ruky
- rozvoj trpělivosti a pečlivosti
- rozvoj správných pracovních návyků
- rozvoj komunikace ve skupině
- seberealizace žáků
- práce ve skupině, upevňování kolektivu

Motivace

Žáci, dnes si společně vyrobíme jeden společný strom, namalovaný na hedvábí. Budeme pracovat společně, proto je důležité se na práci domluvit a úkoly si rozdělit.

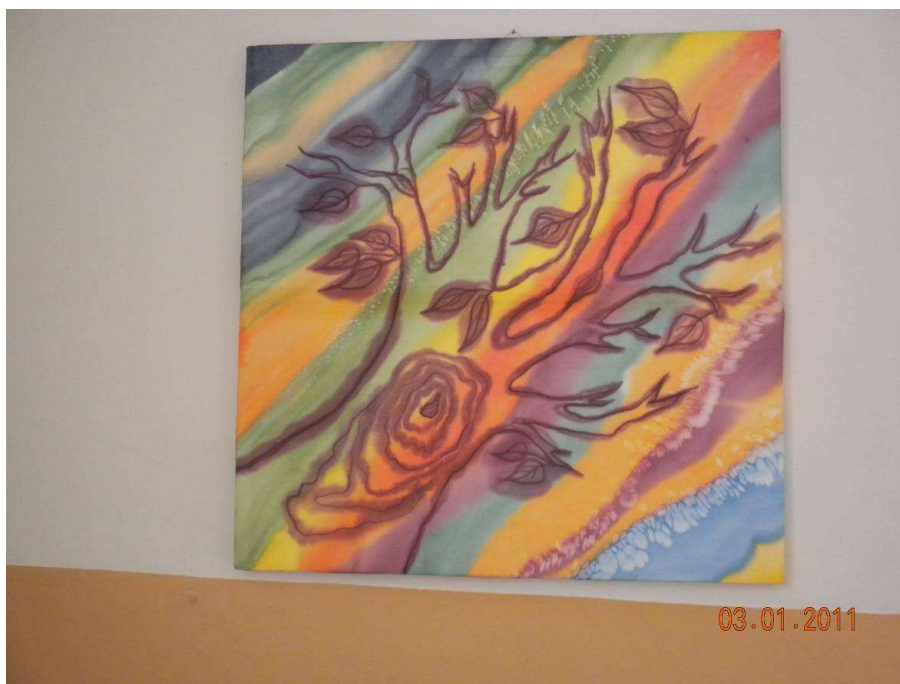
Já vám řeknu postup práce a vy se domluvíte kdo bude plnit jaký úkol. Věřím, že se společně dokážete domluvit. Já vám pouze poradím jak se s hedvábím pracuje.

Poučení o bezpečnosti

Žáčci, budeme dávat pozor kolem sebe. Pokud na sebe vylijeme barvu na hedvábí, zničíme si oblečení. Při práci se štětečkem se můžeme postříkat. Zůstaly by nám fleky na oblečení. Chod'te raději pomalu a neběhejte. Buď'te prosím opatrní, pokud budete potřebovat radu tak mi hned řekněte.

Metodický postup

1. Nejprve předvedu hotový výrobek
2. Sdělím postup
3. Poučím o bezpečnosti při práci
4. Zopakuji první krok – na balící papír namalujeme tvar stromu
5. Hedvábí napneme na rám
6. Nachystáme si vodu do kelímků a vybereme barvy na strom.
7. Podložíme balící papír s předkresleným stromem pod rám s napnutým hedvábím.
8. Konturami začne několik žáků malovat obrys stromu. Je nutné vždy kmen a větve konturou uzavřít, tak aby se následně barva na hedvábí rozpíjela jen v určité části.
9. Konturu necháme zaschnout.
10. Štětcem s vodou namočíme části stromu. Pomocí barvy na hedvábí malujeme vymalováváme části stromu. Pracujeme rychle, aby barva nezasychala a nedělala fleky.
11. Na téměř hotový obraz nasypeme sůl. Necháme do druhého dne zaschnout.
12. Chodím mezi žáky, pomáhám a vysvětluji.
13. Po ukončení práce společně uklidíme své pracovní místo.

Obrázek 6: Strom v naší školní družině

Závěr hodiny – hodnocení

Všechny žáky, každého jmenovitě pochválím. Společně se domluvíme, zda svůj strom vystavíme mezi naše ostatní výrobky na výstavu. Stromček si pověšíme do školní družiny jako obraz.

Společně si popovídáme, zda se žákům práce líbila, co se jim nedařilo a co je nebavilo, co naopak bylo zajímavé a proč.

Práce na malovaném stromčku se žákům líbila, dařila a všichni vypadali velmi spokojeně. Malování na hedvábí patří k těm jednodušším pracovním činnostem. Práce v kolektivu byla naopak trochu jiná.

Co se žákům líbilo :

- společná práce
- že se jim všechno dařilo
- činnost byla zajímavá
- pohoda při práci
- vystavený obraz v naší družině

Co se žákům nelíbilo:

- že výsledek viděli až druhý den
- že museli barvami na hedvábí pracovat rychle

Reflexe

Práce byla velmi zajímavá. Na začátku se žáci samostatně rozhodovali kdo bude jakou práci vykonávat. Skupinka vytvářela předkreslený strom, další připevňovali hedvábí na rám. Jedna skupinka malovala konturami a všichni na závěr se vystřídali při dokončování – malování a sypání soli. Obrázek nám vyšel úplně jinak, než jsme si naplánovali. Ale všem se líbil. Společně jsme se rozhodli obrázek vystavit na naší výstavě. Nikdo nebyl proti.

Měla jsem strach, jak se žáci dohodnou. Většinou určuji postup práce a rozdělím žáky do skupin. Ukázalo se, ale že žáci se společně domluvili, vypadali spokojeně, dokonce sami vymýšleli, jak by si práci usnadnili.

Malování na hedvábí bavilo stejně děvčata jako chlapce.

2.3.7. Zájmový kroužek pletení ze slámy – pletení stromu

Materiální pomůcky

- žitná sláma
- pevná, rezná nit
- nůžky, lepidlo (Herkules)

Dílčí cíle pletení ze slámy

- rozvoj jemné motoriky ruky
- rozvoj trpělivosti a pečlivosti
- seznámení s přírodním materiálem
- seberealizace žáků

Motivace

Tak dnes začneme vyrábět strom ze slámy. Naučím vás uplést si korunku stromu a jako kmen spleteme tři stonky slámy do sebe. Pletená korunka stromu se dá upravit a využít jako vánoční ozdoba na stromeček. Pokud se ji naučíte plést, můžete si někdy vyrobit ozdoby na vánoční stromeček. Sláma se dříve používala jako krmivo pro dobytek, jako krytina na střechu nebo jako výplň do slamníků. To byly takové matrace, na nichž se spávalo. Sláma se využívala také jako zdobení masek a koní při lidových slavnostech. My používáme žitnou slámu, kterou jsem namočila do teplé vody a celý den ležela zabalená v látce. Tak dnes ji máme vlhkou a bude se dobře ohýbat. Ještě vás musím upozornit, že pletení ze slámy je trošku jiné jak drátkování. Sláma se může zlomit a pak

musíme začít znovu. Počítejte s tím, že vám ze začátku všechno nepůjde tak rychle a dobře jak si představujete. Ale myslím, že se nám všem nakonec strom podaří.

Poučení o bezpečnosti

Dnes budeme dávat pozor pouze při práci s nůžkami. Při stříhání vždy sedíme, s nůžkami nechodíme. Nůžky rozdám a uklidím já – do košíčku. Pozor ještě na stébla obilí, abychom se nepíchli do oka.

Metodický postup

1. Použijeme pět asi tak stejně dlouhých stébel slámy. Přiložíme je k sobě tenčími konci.
2. Stébla svážeme pevně k sobě (méně zručným žákům stébla sváží, aby se jim práce dařila). Na svázání používáme reznou nit.
3. Pomocí levé ruky u praváků a pravé ruky u leváků rozložíme stébla do hvězdice.
4. Pravou rukou u praváků a levou rukou u leváků vezmeme jedno stéblo a přehneme je přes dvě stébla. Opatrně, tak aby se nezlomilo. Ohýbáme těsně nad uvázanými stébly.
5. V levé ruce u praváků přidržujeme levým palcem ohnuté stéblo. Pravou rukou opět přehneme stéblo přes dvě stébla hvězdice.
6. Celou hvězdicí při pletení otáčíme.
7. Vytvoří se nám základní čtverec.
8. Pokud jej chceme zvětšovat musíme ohýbané stéblo vysunout kousek ven ze základního čtverce.
9. Naopak, pokud chceme zmenšovat, uzavíráme čtverec až do úplného zmenšení a uzavření.
10. Někdy musíme nastavovat stéblo. Do konce stébla, které je na konci širší vsuneme stéblo tenčí částí. Tu nejprve namočíme do lepidla.
11. Zmenšením čtverce a zužováním stébel se dostaneme stébly až k sobě. Tento uzavřený tvar ukončíme svázáním pěti stébel. Tak jsme vytvořili korunu stromu.
12. Na závěr spleteme tři dlouhá stébla do copánku, svážeme je na začátku i na konci. Vytvoříme tak kmen stromu.

Závěr hodiny – hodnocení

Práce se slámou patří ke složitějším technikám praktických činností. Sláma se musí pořádně svázat, aby se stébla nevytahovala. Při pletení je potřeba citlivě ohýbat stébla, aby se nezlomila. S některými žáky jsem musela začínat i několikrát. Naopak některým se práce velmi dařila. Při této činnosti se opět ukázala různá zručnost jednotlivých žáků. Práce bavila děvčata i chlapce stejně.

Co se žákům líbilo :

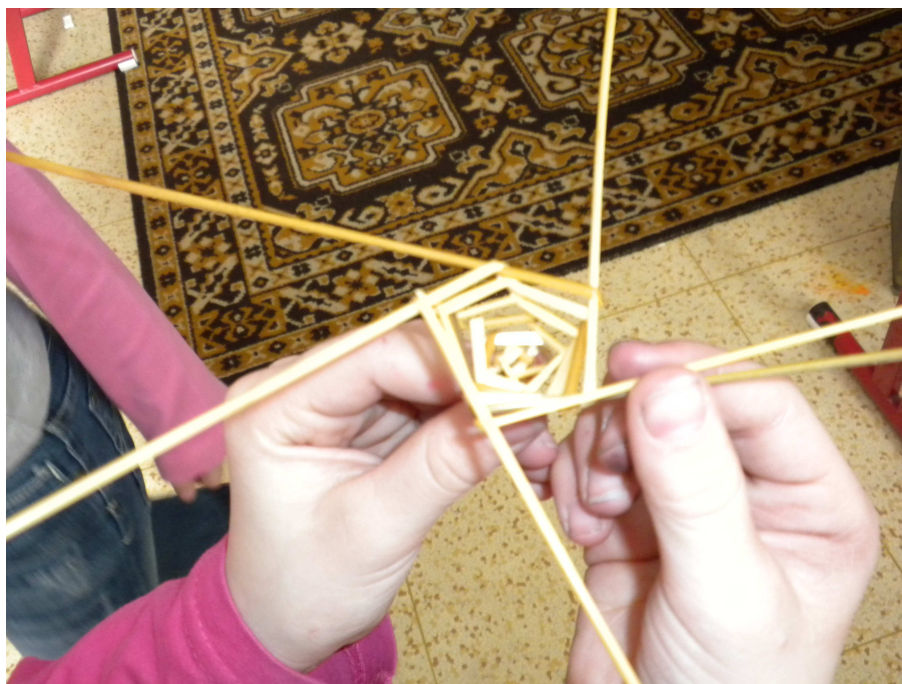
- že si mohli odnést výrobek domů a tam se pochlubit
- činnost byla zajímavá
- pohoda při práci
- povídání během práce

Co se žákům nelíbilo:

- že se sláma lámala
- že museli začínat znovu, když se výrobek nepodařil

Reflexe

Práce se slámou byla příjemná, protože pletení ze slámy není tak zdlouhavé jako tkaní nebo paličkování. Opět se ukázala různá zručnost žáků. Projevila se také trpělivost. Žáci, kterým se práce dařila vyžadovali další slámu, naopak těm, kterým se nedařilo potřebovali velkou motivaci, aby práci dokončili.

Obrázek 7: Pletení ze slámy

2.3.8. Zájmová kroužek pletení ze slámy - pomlázka z proutí - stromek k nasazení

Materiální pomůcky

- 9 vrbových proutků
- provázek
- pentli
- nůž
- bílé lepící štítky

Dílčí cíle pletení pomlázky

- seznámení s přírodním materiálem
- spolupráce žáků při společné práci
- rozvoj environmentální výchovy

Motivace

Žáci, společně jsme vyzkoušeli několik praktických činností. V rámci projektu strom jsme drátkovali, paličkovali, pletli ze slámy, malovali na hedvábí, tkali. Vždy jsme si zkoušeli vyrobit strom. A já si myslím, že jste byli šikovní. Všem se stromy povedli. Dnes bych s vámi chtěla uplést velikonoční pomlázku – tatar. Kdo z vás ví, co je to tatar? A kdy se používá? Již jste někdy s tatínkem či dědečkem tatar pletli? Víte, z čeho se tatar plete? Z vrbových proutků. Dlouhé proutky se ustříhnou z vrby. Namočí se do vody na několik dní, aby byly ohebné a pak se plete tatar. A slyšel někdo z vás, že se takový tatar dá zasadit? Tak my si zkusíme tatar z vrbových proutků nejprve uplést a potom i zasadit. Uvidíme, jestli nám tento stromek zakoření a poroste. Uplete si společně jednu pomlázku. Při pletení se budeme střídát.

Poučení o bezpečnosti

Při pletení pomlázky – tataru budeme dávat pozor, na vrbové větvičky. Je nebezpečné píchnout se do oka. Pokud budeme používat zahradnické nůžky měli bychom dávat pozor na prsty.

Metodický postup

1. Vybereme si osm stejně dlouhých vrbových proutků.
2. Svazek proutků ze silnější strany svážeme devátým proutkem, který jsme nejdříve rozřízli. Konec devátého proutku vložíme mezi osm proutků.
3. Konec pomlázky drží jeden žák.

4. V pravé ruce držíme čtyři proutky a v levé také čtyři proutky.
5. Pro usnadnění a zjednodušení práce je dobré si proutky označit. Na lepící štítky napíšeme čísla 1– 8. Čtyři levé proutky označíme 1357 a pravé 8642.
6. První proutek, krajní zleva zasuneme spodem mezi čtvrtý a šestý proutek. Přehneme a vrchem zařadíme za sedmý prut do středu k levým proutkům.
7. Druhý proutek (č.2) – krajní zprava zasuneme spodem mezi proutek č. 5. a 7., přehneme a horem zařadíme před proutek č. 8.
8. Střídavě pokračujeme a snažíme se stále utahovat.
9. Po dopletení svážeme a můžeme zaplést pentli

Postup při pletení pomlázky je podle originálu Dytrtová.

Po ukončení pletení vložíme pomlázku do vody, aby zakořenila. Pak teprve pomlázku zasadíme na školní zahradu. Místo si předem vyhlédneme a půdu připravíme.

Závěr hodiny – hodnocení

Při pletení pomlázky se všichni žáci vystřídali, museli jsme se někdy vracet a pomlázku rozplétat. Také utahování proutků se žákům moc nedařilo. Ale společně jsme se snažili o co nejlepší výsledek.

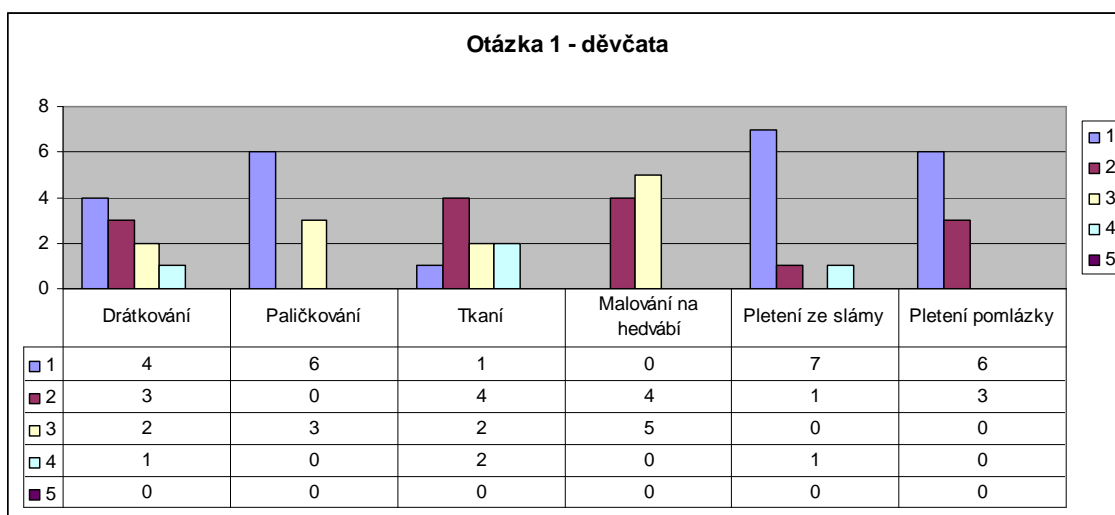
Reflexe

Pletení pomlázky žáky bavilo. Dokázali se domluvit, vzájemně si radili a pomáhali. Většina žáků již pomlázku pletla buď s dědečkem nebo s tatínkem. Vyprávěli jsme si proto o rodičích a prarodičích, o starých řemeslech a také lidových zvycích.

2.4 Výsledky dotazníkového šetření a jejich hodnocení

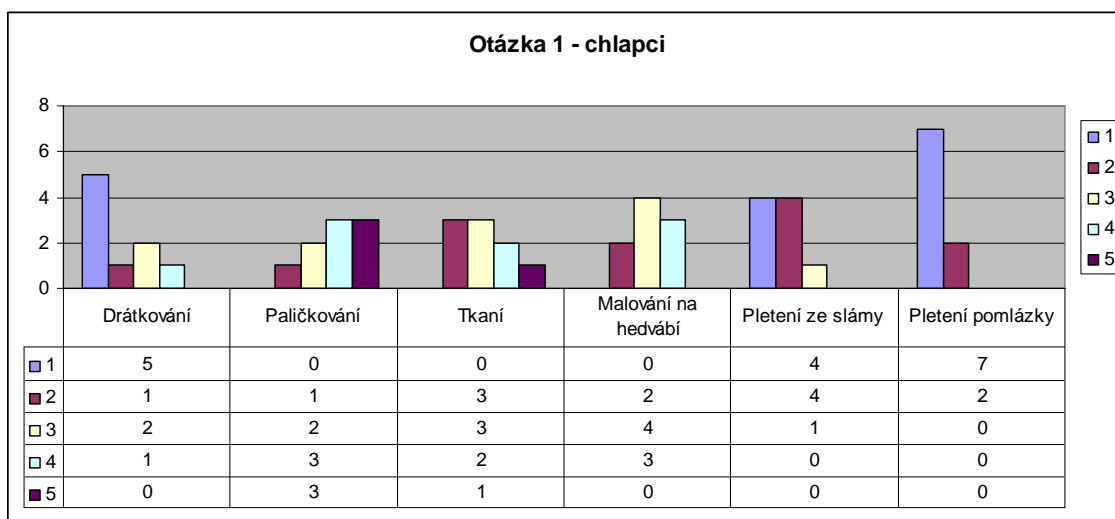
2.4.1. Oblíbenost použitých pracovních technik:

1.otázka: Označ pomocí známky (1-5) jak tě pracovní činnost bavila.

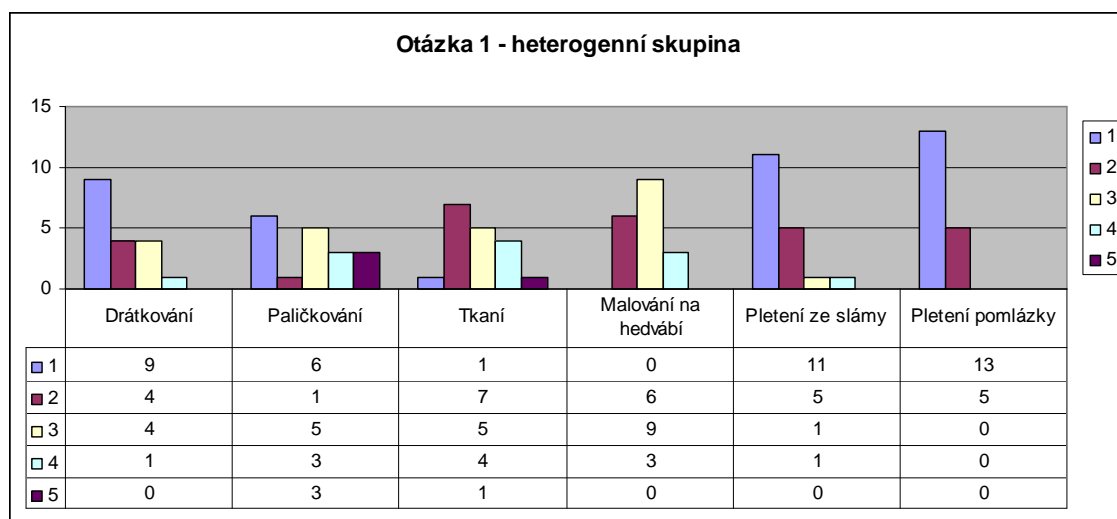
Činnost	Známka				
	1	2	3	4	5
Drátkování	4 x	3 x	2 x	1 x	0
Paličkování	6 x	0	3 x	0	0
Tkaní	1 x	4 x	2 x	2 x	0
Malování na hedvábí	0	4 x	5 x	0	0
Pletení ze slámy	7 x	1 x	0	1 x	0
Pletení pomlázky	6 x	3 x	0	0	0

Děvčata označila na prvním místě jako nejoblíbenější pracovní činnost pletení ze slámy (7 x se objevila dotazníku jednička), na druhém místě děvčata označila paličkování a pletení pomlázky (6 x). Jako nejméně oblíbené se ukázalo tkaní (2 x). Známkou 5 neoznačila děvčata žádnou z praktických činností , to znamená, že žádná činnost je vyloženě nebavila.

Činnost	Známka				
	1	2	3	4	5
Drátkování	5	1	2	1	0
Paličkování	0	1	2	3	3
Tkaní	0	3	3	2	1
Malování na hedvábí	0	2	4	3	0
Pletení ze slámy	4	4	1	0	0
Pletení pomlázky	7	2	0	0	0

Chlapci označili na prvním místě jako nejoblíbenější pracovní činnost pletení pomlázky (7 x se objevila dotazníku jednička), na druhém místě chlapci označili drátkování (5 x). Jako nejméně oblíbené se ukázalo paličkování (3 x).

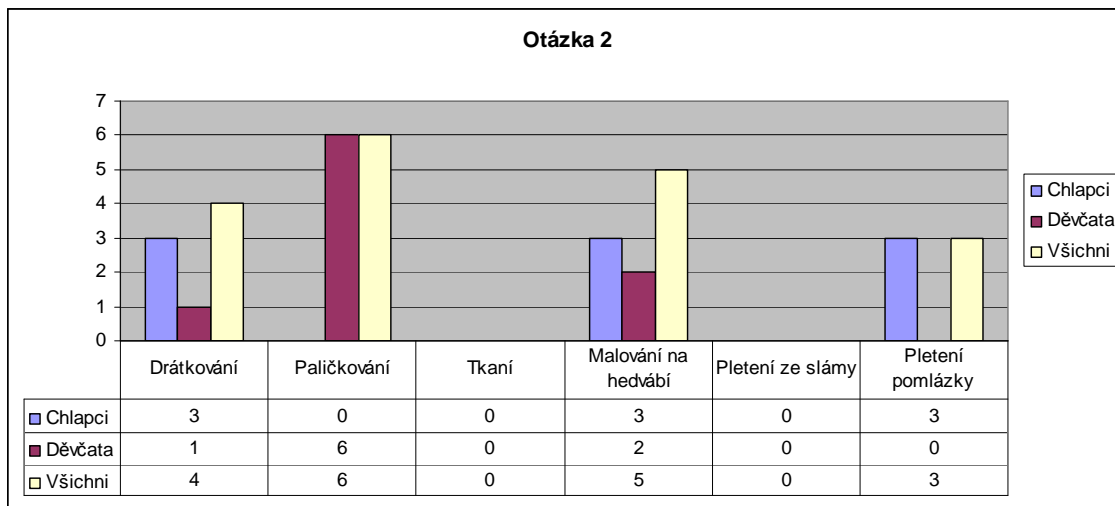

Činnost	Známka				
	1	2	3	4	5
Drátkování	9	4	4	1	0
Paličkování	6	1	5	3	3
Tkaní	1	7	5	4	1
Malování na hedvábí	0	6	9	3	0
Pletení ze slámy	11	5	1	1	0
Pletení pomlázky	13	5	0	0	0

Pro heterogenní skupinu se tedy ukázala jako nejoblíbenější pracovní činnost pletení pomlázky (13 x se objevila dotazníku jednička), na druhém místě pletení ze slámy (11 x). Jako nejméně oblíbené se ukázalo paličkování (3 x).

2.4.2. Hodnocení jednoduchosti pracovních technik:

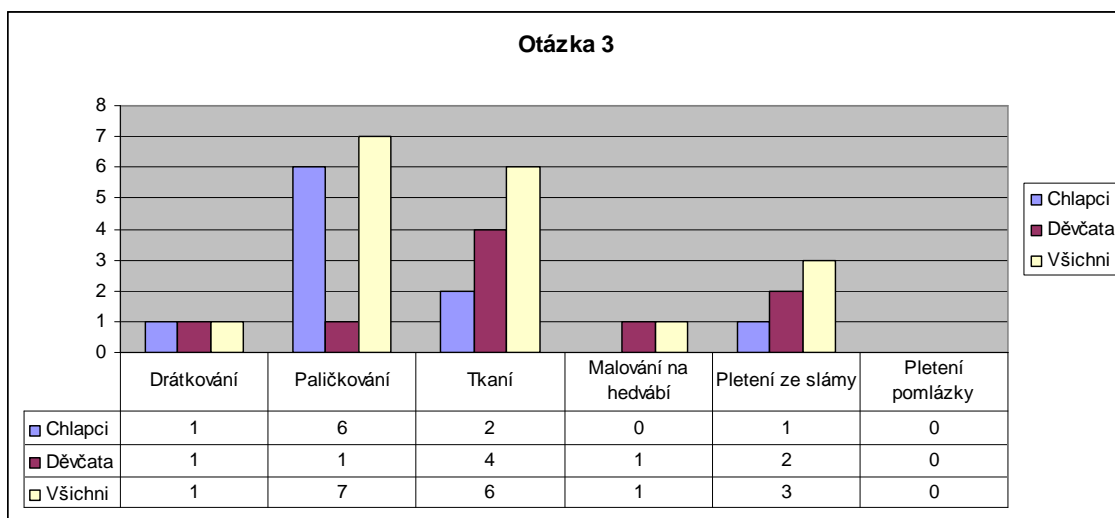
2.otázka: Která z pracovních činností byla pro tebe nejjednodušší?

Chlapci označili jako nejjednodušší PČ drátkování, malování na hedvábí a pletení pomlázky (vždy 3x), pro děvčata bylo nejjednodušší paličkování (6x) a pro heterogenní skupinu tedy bylo nejjednodušší paličkování (6x)

2.4.3. Hodnocení obtížnosti pracovních technik:

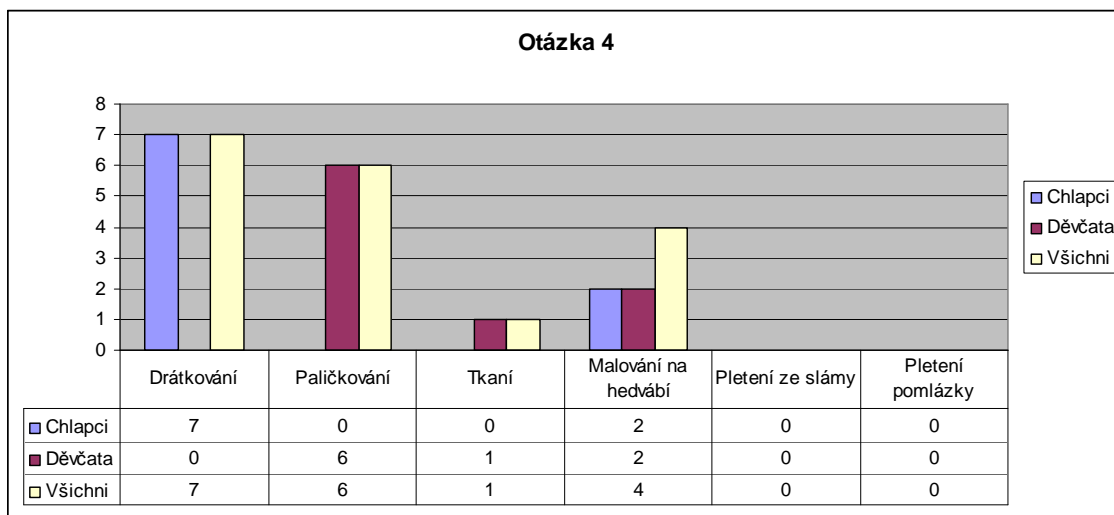
3..otázka: Která z pracovních činností byla pro tebe nejtěžší?

Jako nejobtížnější PČ označili chlapci paličkování (6x), děvčata tkaní (4x) a heterogenní skupina tkaní (6x).

2.4.4. Oblíbenost pracovních technik jako navštěvování zájmového kroužku:

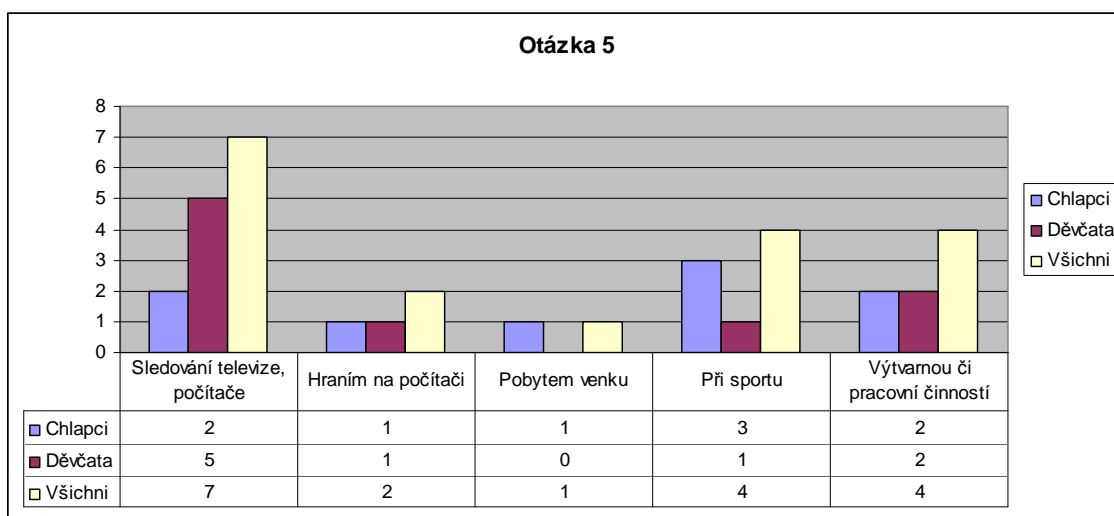
4. otázka: Kterou pracovní činnost by jsi chtěl(a) navštěvovat jako kroužek školní družiny?

Chlapci by si vybrali jako PČ v zájmovém kroužku školní družiny drátkování, děvčata paličkování a heterogenní skupina drátkování.”

2.4.5. Oblíbenost trávení volného času:

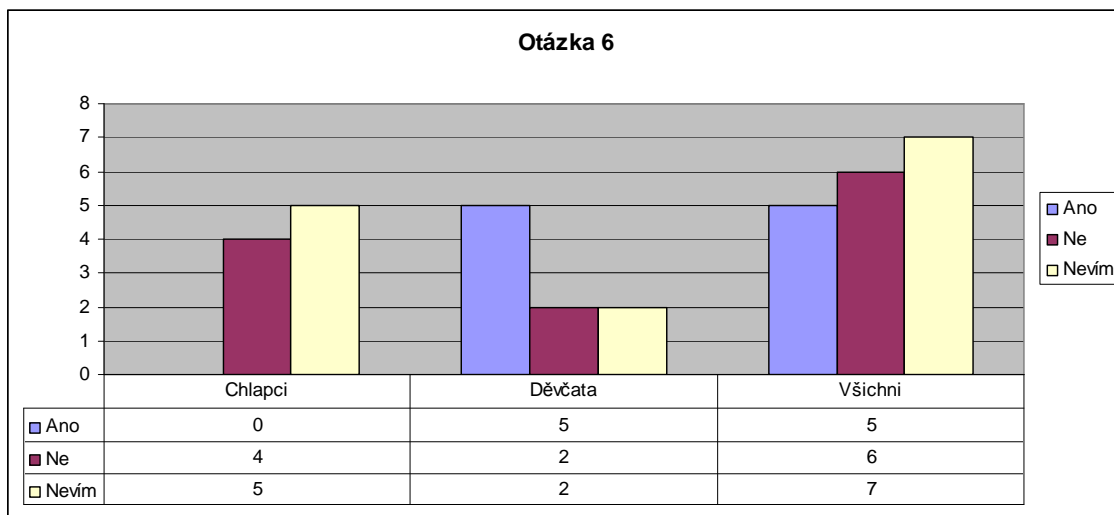
5.otázka:Jak nejraději trávíš svůj čas po odchodu ze školy?

Při zjišťování oblíbenosti trávení volného času uvedli chlapci na prvním místě sport, děvčata a heterogenní skupina sledování televize.

2.4.6. Zjišťování trávení volného času žáků mladšího školního věku:

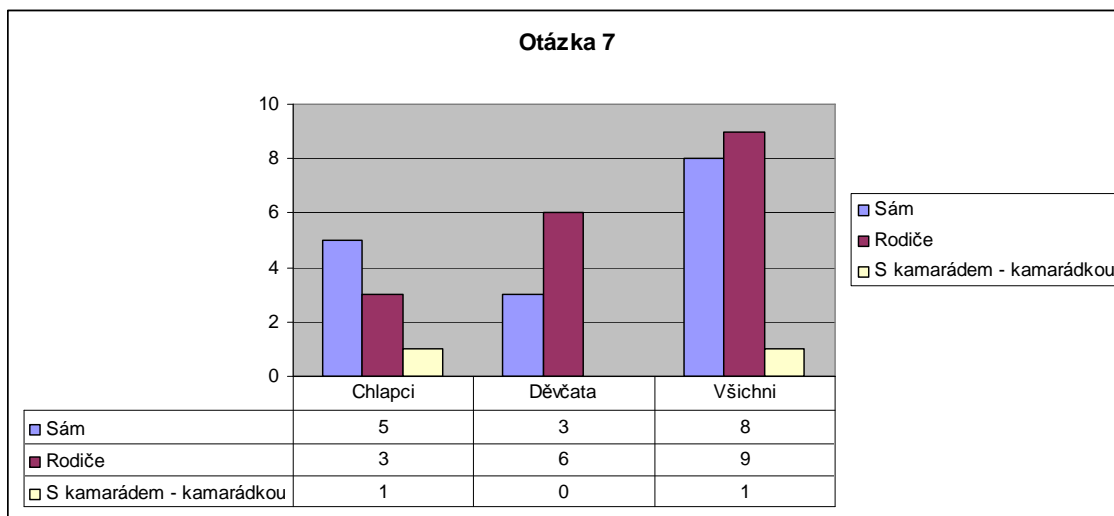
6.otázka: Pokud by sis mohl(a) vybrat, vyměnil(a) bys svoji pracovní činnost trávení volného času za nějakou pracovní činnost, kterou jsme společně vyzkoušeli?

V otázce, zda by žáci vyměnili svůj volný čas za oblíbenou PČ odpověděli žáci 5x neví, 4x ne a žádný ano. Děvčata 5x ano, 2x ne a 2x neví. Heterogenní skupina 7x neví, 6x ne a 5x ano.

2.4.7. Ovlivnění při výběru zájmových kroužků:

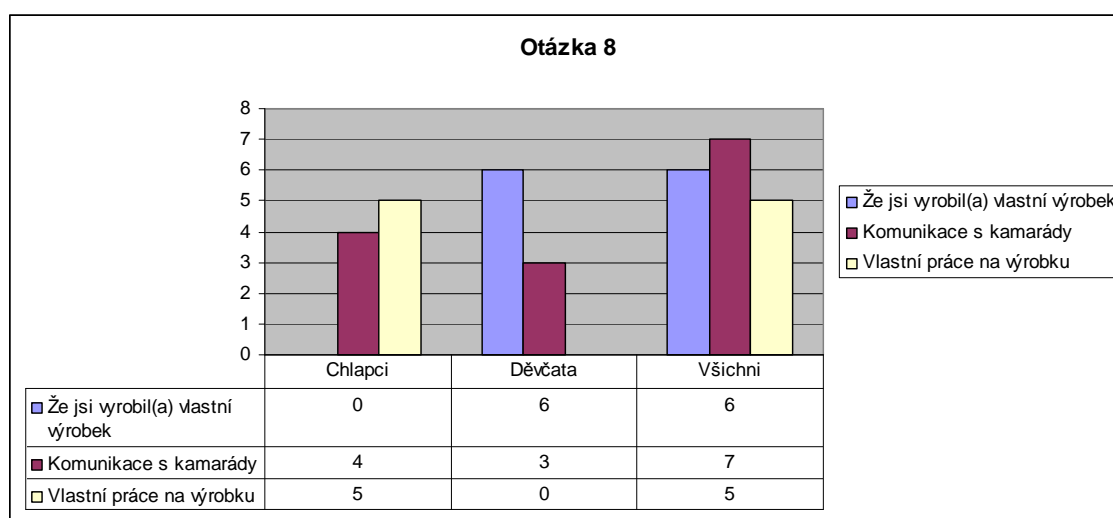
7.otázka: Kroužky které navštěvuješ jsi si vybral(a) sám(a), vybrali ti je rodiče nebo byla tvá volba ovlivněna kamarádem? – kamarádkou?

Při výběru kroužků se 5 chlapců rozhodovalo samo, 1 s kamarádem a třem chlapcům vybrali kroužek rodiče. 6 děvčatům vybrali kroužek rodiče, š děvčata si vybrala kroužek sama a žádná dívka si nenechala poradit od své kamarádky. U heterogenní skupiny dotazníkovém šetření vyšlo, že zájmové kroužky vybírají žákům rodiče.

2.4.8. Oblíbenost při pracovních činnostech:

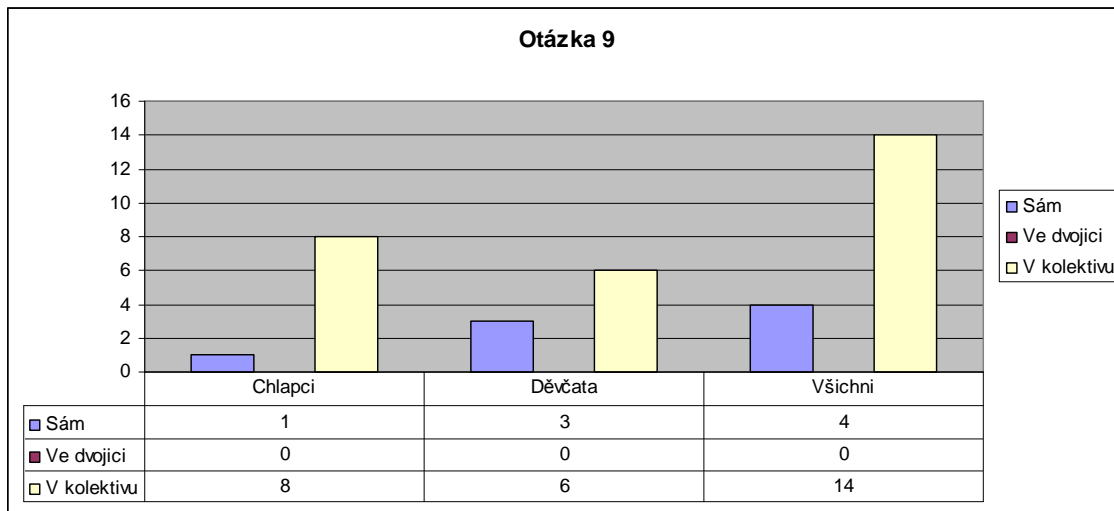
8.otázka: Co tě nejvíc bavilo při pracovních činnostech?

Při PČ chlapce nejvíce bavila komunikace s kamarády, děvčata naopak bavilo, že si vyrobila vlastní výrobek. Pro heterogenní skupinu mladších školních žáků byla nejdůležitější komunikace s kamarády.

2.4.9. Oblíbenost spolupráce při pracovních činnostech:

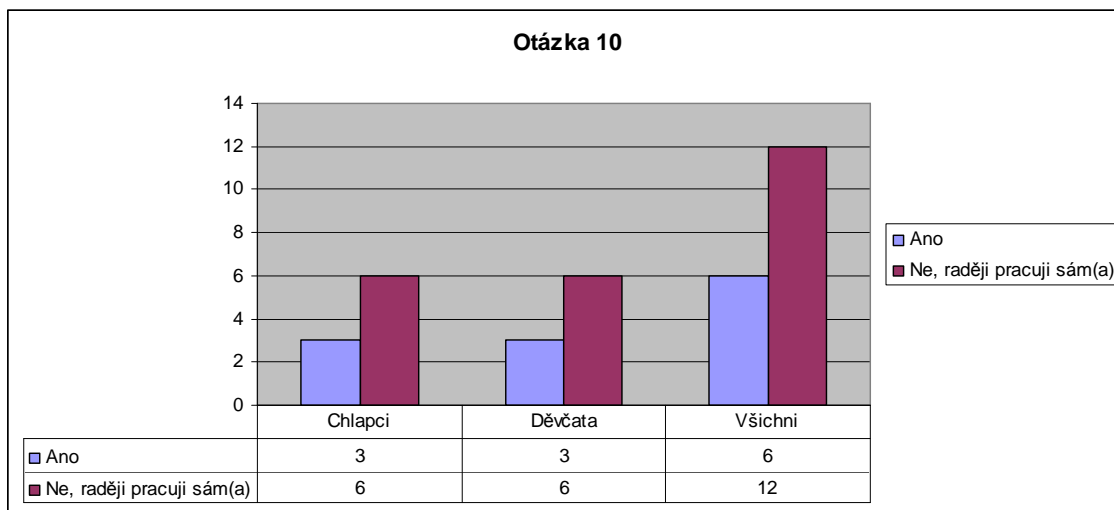
9.otázka: Jak raději pracuješ?

Při zjišťování v dotazníkovém šetření se ukázalo, že chlapci, děvčata i heterogenní skupina pracuje nejraději v kolektivu. Toto zjištění odpovídá mladšímu školnímu věku.

2.4.10. Zjišťování pomoci při pracovních činnostech:

10. otázka: Jsi rád (a) když ti někdo během pracovních činností pomáhá?

Při PČ chlapci, děvčata i heterogenní skupina nejsou rádi, když jim někdo pomáhá. Toto zjištění je velmi zajímavé a my jako pedagogové bychom se jim měli řídit.

2.4.11. Srovnání hypotéz a výsledků dotazníkového šetření

Hypotéza 1:

Pro heterogenní skupinu bylo pletení pomlázky a sázení společného stromu nejoblíbenější pracovní činností. V tomto případě se hypotéza potvrdila. Malování na hedvábí bylo žáky označeno až na posledním místě. Hypotéza se nepotvrdila. Všechny ostatní činnosti byly pro žáky zajímavější. Ukázalo se, že žáky baví netradiční pracovní činnosti.

Hypotéza 2:

Chlapci preferovali pletení pomlázky a na druhém místě pletení ze slámy. Hypotéza č. 2 se nepotvrdila. Drátkování chlapce nebavilo tak jako pletení pomlázky. Oblíbenost pracovní činnosti mohlo být ovlivněno časem, kdy jsme pracovní činnosti prováděli. Drátkování probíhalo jako první z šesti pracovních činností. Pletení pomlázky probíhalo naopak jako poslední. Žáci mladšího školního věku mohli označit jako oblíbenou činnost tu, kterou si nejvíce zapamatovali.

Hypotéza 3:

Děvčata uvedla jako nejoblíbenější činnost pletení ze slámy a teprve až na druhém místě paličkování. Pletení ze slámy se jevilo jako neobvyklá a zajímavá činnost.

ZÁVĚR

Celý záměr ukázat žákům netradiční praktické činnosti se ukázal velmi zajímavý. Žáci se začali informovat o zájmové činnosti v naší školní družině. Zajímalo je, zda se mohou příští rok zúčastňovat konkrétních zájmových činností.

Věřím, že každý, kdo si najde jakýkoliv správný zájem, jakoukoliv vhodnou aktivitu dokáže kvalitně a smysluplně trávit svůj volný čas. Rozvíjí své znalosti a dovednosti. Prohlubováním trpělivosti a zručnosti upevňuje své morálně volní vlastnosti. Během praktických činností je velmi důležité propojení rukou a myšlení. Je nutné zkoordinovat ruku a hlavu.

Na závěr musím přiznat, že tento úkol byl mnohem obtížnější než jsem předpokládala. V některých okamžicích jsem se obávala, že místo pozitivní motivace spíše žáky odradím. Postupem času se ale ukázalo, že všichni žáci překonali překážky a nástrahy. Během všech činností jsem se snažila žáky chválit, chválit, chválit. Věřím že i tato metoda zabrala a všichni jsme se dobrali zdárného konce.

Všem, kteří pracují s žáky mladšího školního věku bych doporučovala, aby se pouštěli i do zdánlivě těžkých praktických činností. Žáci jsou nadšení, přizpůsobiví, pracovití a překvapivě i trpěliví.

POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

Tištěné

- [1] s. 11, HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Zájmová činnost ve školní družině*. 1. Praha : Portál, 2009. 232 s., s. 13
- [2] s. 12, PÁVKOVÁ, Jiřina, et al. *Pedagogika volného času*. 3. Praha : Portál,s.r.o., 2002. 231 s., s. 113
- [3] s. 13, PÁVKOVÁ, Jiřina, et al. *Pedagogika volného času*. 3. Praha : Portál,s.r.o., 2002. 231 s., s. 117
- [4] s. 13, BALKOVÁ, Krista. *Náměty pro školní družinu*. Praha : Portál, 2006. 160 s., s. 9
- [5] s. 14, PÁVKOVÁ, Jiřina, et al. *Pedagogika volného času*. 3. Praha : Portál,s.r.o., 2002. 231 s., s. 74
- [6] s. 15, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s., s.26
- [7] s. 16, ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem : Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2006. 390 s., s.145
- [8] s. 16, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s., s.27
- [9] s. 18, ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem : Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2006. 390 s., s.147
- [10] s. 18, ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem : Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2006. 390 s., s.148
- [11] s. 20, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s., s.28
- [12] s. 22, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s., s.29
- [13] s. 24, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s., s.29 s.32
- [14] s. 25, KLÉGROVÁ, Jarmila. *Máme doma prvňáčka*. Zlín : [s.n.], 2003. 144 s., s.118
- [15] s. 25, PÁVKOVÁ, Jiřina, et al. *Pedagogika volného času*. 3. Praha : Portál,s.r.o., 2002. 231 s., s.94
- [16] s. 26, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s., s.101
- [17] s. 27, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s., s.102
- [18] s. 28, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s., s.103
- [19] s. 29, VODÁKOVÁ, Jitka, et al. *Speciální pracovní výchova a ergoterapie*. Druhé,upravené. Praha : Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2007. 90 s., s.74
- [20] s. 30, VODÁKOVÁ, Jitka, et al. *Speciální pracovní výchova a ergoterapie*. Druhé,upravené. Praha : Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2007. 90 s., s.79
- [21] s. 31, VONDRUŠKOVÁ, Alena. *Drátenictví*. Praha : Grada, 2003. 104 s., s. 7
- [22] s. 32, VONDRUŠKOVÁ, Alena. *Drátenictví*. Praha : Grada, 2003. 104 s., s.9
- [23] s. 32, PLACHÁ, Eva. *Dárky z drátků*. Praha : Computer Press, 2006. 40 s., s.4
- [24] s. 32, ŠUCHMANNOVÁ, Ivona. *Vánoční ozdoby z drátků a korálků*. Praha : Grada, 2007. 48 s., s.8
- [25] s. 32, PLACHÁ, Eva. *Dárky z drátků*. Praha : Computer Press, 2006. 40 s., s.5
- [26] s. 33, MALÁTOVÁ, Lenka. *Paličkování*. Brno : CP Books a.s., 2005. 144 s., s.13
- [27] s. 34, VRÁNOVÁ, Marie. *Krušnohorská paličkováná krajka*. Karlovy Vary : Krajské muzeum, 2004. 40 s., s.5

- [28] s. 34, MALÁTOVÁ, Lenka. *Paličkování*. Brno : CP Books a.s., 2005. 144 s., s.14
- [29] s. 36, MALÁTOVÁ, Lenka. *Paličkování*. Brno : CP Books a.s., 2005. 144 s., s.17
- [30] s. 37, WOLFOVÁ, Eva; ARSENJEVOVÁ, Zuzana. *Tkaní*. Brno : CP Books a.a, 2005. 101 s., s.7
- [31] s. 38, WOLFOVÁ, Eva; ARSENJEVOVÁ, Zuzana. *Tkaní*. Brno : CP Books a.a, 2005. 101 s., s.19
- [32] s. 39, WOLFOVÁ, Eva; ARSENJEVOVÁ, Zuzana. *Tkaní*. Brno : CP Books a.a, 2005. 101 s., s.72
- [33] s. 41, PAVLIŠTÍK, Karel. *Dřevo, proutí, sláma*. Zlín : Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2005. 251 s., s.231
- [34] s. 42, HONZÍKOVÁ, Jarmila; MICHÁLKOVÁ, Ludmila; VODÁKOVÁ, Jitka. *Praktické činnosti II.* Praha : Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. 62 s., s. 12
- [35] s. 43, SOUKUPOVÁ, Kateřina. *Malba na hedvábí*. Praha : Grada, 2009. 134 s., s.7

Elektronické

- [36] s. 47 ZŠ *Komenského 1, Zlín* [online]. 2011, 30.10.2009 [cit. 2011-02-26]. ZŠ Komenského 1, Zlín. Dostupné z WWW: <<http://www.zskom1.cz/>>.

Tištěné – podle abecedy

- [4] s. 13, BALKOVÁ, Krista. *Náměty pro školní družinu*. Praha : Portál, 2006. 160 s.
- [6] s. 15, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s.
- [34] s. 42, HONZÍKOVÁ, Jarmila; MICHÁLKOVÁ, Ludmila; VODÁKOVÁ, Jitka. *Praktické činnosti II.* Praha : Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. 62 s.
- [1] s. 11, HOLEŠOVSKÁ, Anna. *Zájmová činnost ve školní družině*. 1. Praha : Portál, 2009. 232 s.
- [14] s. 25, KLÉGROVÁ, Jarmila. *Máme doma prvňáčka*. Zlín : [s.n.], 2003. 144 s.
- [26] s. 33, MALÁTOVÁ, Lenka. *Paličkování*. Brno : CP Books a.s., 2005. 144 s.
- [15] s. 25, PÁVKOVÁ, Jiřina, et al. *Pedagogika volného času*. 3. Praha : Portál,s.r.o., 2002. 231 s.
- [33] s. 41, PAVLIŠTÍK, Karel. *Dřevo, proutí, sláma*. Zlín : Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2005. 251 s.
- [23] s. 32, PLACHÁ, Eva. *Dárky z drátků*. Praha : Computer Press, 2006. 40 s., s.4
- [7] s. 16, ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem : Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2006. 390 s.
- [35] s. 43, SOUKUPOVÁ, Kateřina. *Malba na hedvábí*. Praha : Grada, 2009. 134 s.
- [24] s. 32, ŠUCHMANNOVÁ, Ivona. *Vánoční ozdoby z drátků a korálků*. Praha : Grada, 2007. 48 s
- [20] s. 31, VODÁKOVÁ, Jitka, et al. *Speciální pracovní výchova a ergoterapie*. Druhé,upravené. Praha : Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2007. 90 s.
- [21] s. 31, VONDRUŠKOVÁ, Alena. *Drátenictví*. Praha : Grada, 2003. 104 s.
- [27] s. 34, VRÁNOVÁ, Marie. *Krušnohorská paličkováná krajka*. Karlovy Vary : Krajské muzeum, 2004. 40 s.

- [32] s. 39, WOLFOVÁ, Eva; ARSENJEVOVÁ, Zuzana. *Tkaní*. Brno : CP Books a.a, 2005. 101 s.
- [8] s. 16, HÁJEK, Bedřich, et al. *Školní družina*. Praha : Portál, 2003. 160 s.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vývoj maximální rychlosti běhu [9]	18
Obrázek 2: Drátkované větve stromu	51
Obrázek 3: Drátkované větve stromů - tříbarevné.....	52
Obrázek 4: Podvinek listu.....	55
Obrázek 5: Větší tkací stroj	58
Obrázek 6: Strom v naší školní družině.....	61
Obrázek 7: Pletení ze slámy.....	64
Obrázek 8: Drátkované stromečky	85
Obrázek 9: Drátkovaný stromeček	85
Obrázek 10: Žáci při drátkování	86
Obrázek 11: Paličkovaný list	86
Obrázek 12: Kruh na paličkování	87
Obrázek 13: Paličkované listy	87
Obrázek 14: Paličkování na kruhu.....	88
Obrázek 15: Žákyně při paličkování.....	88
Obrázek 16: Děvčata začínají tkát na našem tkacím menším stroji	89
Obrázek 17: Tkací rámeček	89
Obrázek 18: Hotové tkané výrobky	90
Obrázek 19: Tkaný výrobek s paličkovanými listy	90
Obrázek 20: Malování na hedvábí	91
Obrázek 21: Hotový výrobek na hedvábí	91
Obrázek 22: Žák plete ze slámy.....	92
Obrázek 23: Pleteme strom ze slámy.....	92
Obrázek 24: Suroviny pro pletení – rezná sláma.....	93
Obrázek 25: Pletení tataru – velikonoční pomlázky	93

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1: DOTAZNÍK

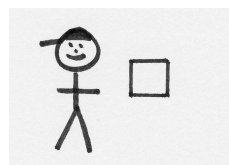
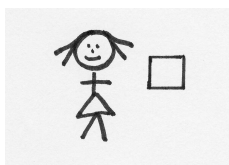
Milé dívky, milí chlapci!

V prosinci jsme společně drátkovali, paličkovali, tkali, pletli ze slámy a proutí a malovali na hedvábí. Vzpomeňte si jak Vás tyto činnosti bavily, co bylo pro Vás nejjednodušší a co nejtěžší, kterým činností byste se případně rádi věnovali v zájmových kroužcích. Vyberte z nabízených možností vždy jednu a tu označte /X/. Stejným způsobem označte i pravdivě vybranou odpověď u otázek č. 5 až 10.

Děkuji Vám

Marcela Plšková, vychovatelka ŠD

Dotazník pro žáky

1. Označ pomocí známky (1- 5) jak tě pracovní činnost bavila.

Činnost	Známka				
	1	2	3	4	5
Drátkování					
Paličkování					
Tkaní					
Malování na hedvábí					
Pletení ze slámy					
Pletení pomlázky					

2. Která z pracovních činností byla pro tebe nejjednodušší?

- a) Drátkování ☐
- b) Paličkování ☐
- c) Tkaní ☐

- d) Malování na hedvábí ☐
- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☐

3. Která z pracovních činností byla pro tebe nejtěžší?

- a) Drátkování ☐
- b) Paličkování ☐
- c) Tkaní ☐
- d) Malování na hedvábí ☐
- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☐

4. Kterou pracovní činnost by jsi chtěl(a) navštěvovat jako kroužek školní družiny?

- a) Drátkování ☐
- b) Paličkování ☐
- c) Tkaní ☐
- d) Malování na hedvábí ☐
- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☐

5. Jak nejraději trávíš svůj čas po odchodu ze školy?

- a) Sledováním televize, počítače ☐
- b) Hraním na počítači ☐
- c) Pobytem venku ☐
- d) Při sportu ☐
- e) Výtvarnou či pracovní činností ☐

6. Pokud by sis mohl(a) vybrat, vyměnil(a) bys svoji nejoblíbenější činnost trávení volného času za nějakou pracovní činnost, kterou jsme společně vyzkoušeli?

- 3. Ano ☐
- 4. Ne ☐
- 5. Nevím ☐

7. Kroužky které navštěvuješ jsi si vybral(a) sám(a), vybrali ti je rodiče nebo byla tvá volba ovlivněna kamarádem – kamarádkou?

- a) Sám ☐
- b) Rodiče ☐
- c) S kamarádem -kamarádkou ☐

8. Co tě nejvíc bavilo při pracovních činnostech?

- a) Že jsi si vyrobil(a) vlastní výrobek ☐
- b) Komunikace s kamarády ☐
- c) Vlastní práce na výrobku ☐

9. Jak raději pracuješ?

- a) Sám ☐
- b) Ve dvojici ☐
- c) V kolektivu ☐

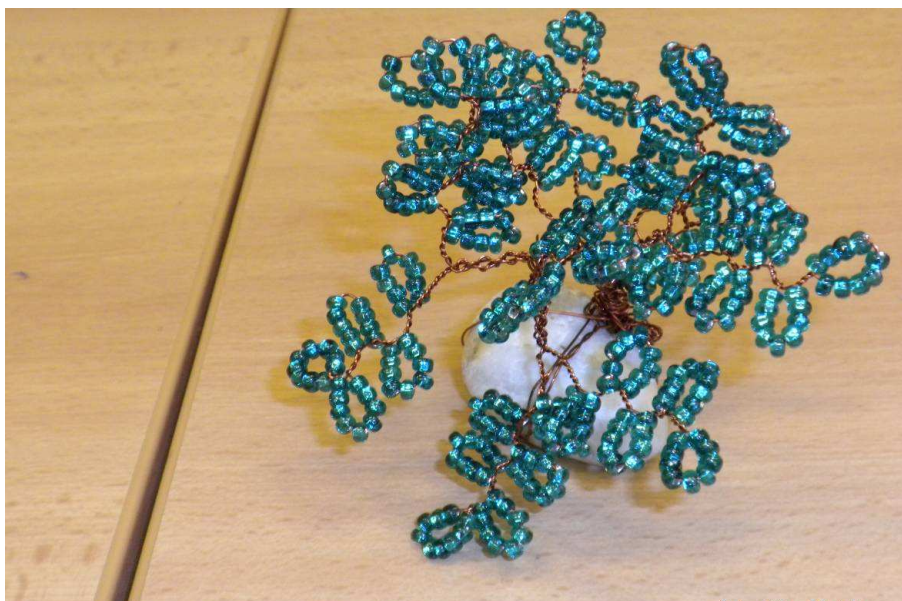
10. Jsi rád(a) když ti během pracovních činností někdo pomáhá?

- a) Ano ☐
- b) Ne, raději pracuji sám(a) ☐

PŘÍLOHA Č. 2: FOTOGRAFIE Z PRAKTICKÝCH ČINNOSTÍ (OBR.2-25)

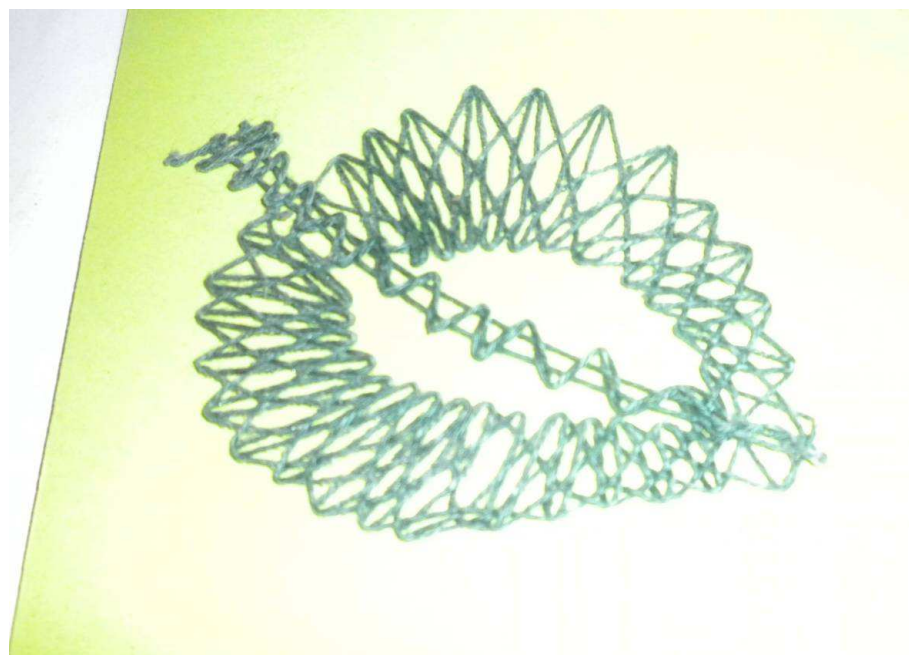
Obrázek 8: Drátkované stromečky

Obrázek 9: Drátkovaný stromeček

Obrázek 10: Žáci při drátkování

Obrázek 11: Paličkovaný list

Obrázek 12: Kruh na paličkování

Obrázek 13: Paličkované listy

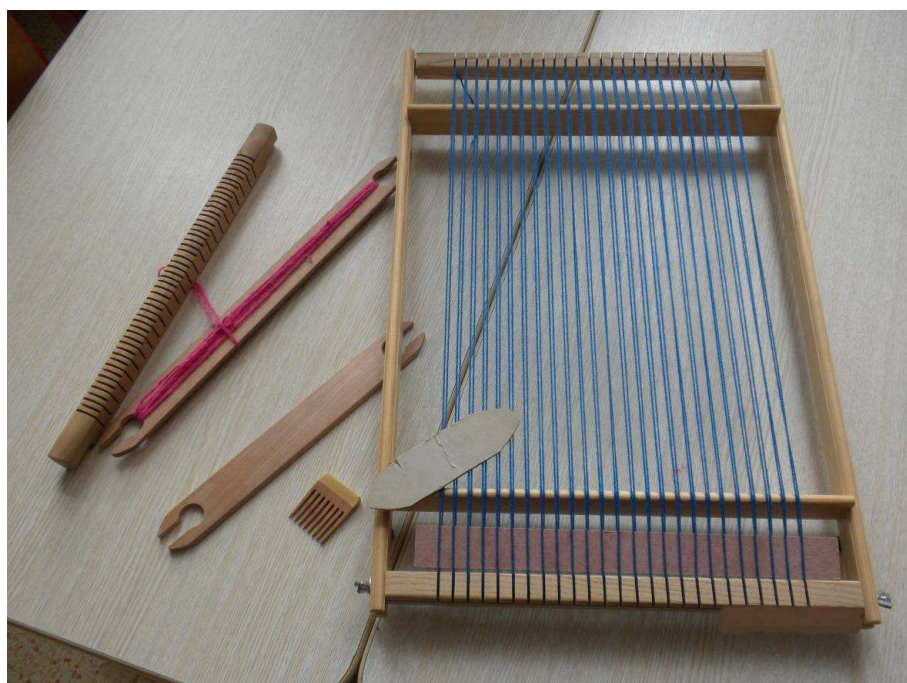
Obrázek 14: Paličkování na kruhu

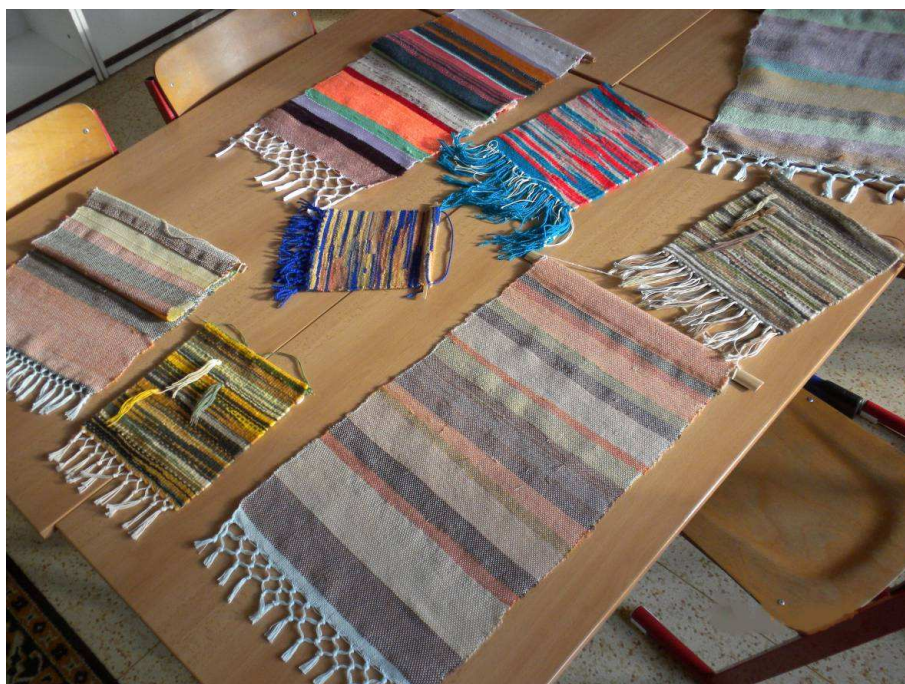
Obrázek 15: Žákyně při paličkování

Obrázek 16: Děvčata začínají tkát na našem tkacím menším stroji

Obrázek 17: Tkací rámeček

Obrázek 18: Hotové tkané výrobky

Obrázek 19: Tkaný výrobek s paličkovanými listy

Obrázek 20: Malování na hedvábí

Obrázek 21: Hotový výrobek na hedvábí

Obrázek 22: Žák plete ze slámy

Obrázek 23: Pleteme strom ze slámy

Obrázek 24: Suroviny pro pletení – režná sláma

Obrázek 25: Pletení tataru – velikonoční pomlázky

PŘÍLOHA Č. 3: VYPLNĚNÉ DOTAZNÍKY

Milé dívky, milí chlapci!

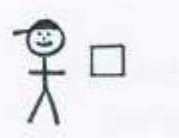
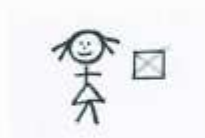
V prosinci jsme společně drátkovali, paličkovali, tkali, pletli ze slámy a proutí a malovali na hedvábí. Vzpomeňte si jak Vás tyto činnosti bavily, co bylo pro Vás nejjednodušší a co nejtěžší, kterým činností byste se případně rádi věnovali v zájmových kroužcích. Vyberte z nabízených možností vždy jednu a tu označte /X/. Stejným způsobem označte i pravdivě vybranou
č. 5 až 10.

Datum 22.02.2011

Děkuji Vám

Marcela Plšková, vychovatelka ŠD

Dotazník pro žáky

1. Označ pomocí známky (1- 5) jak tě pracovní činnost bavila.

Činnost	Znamka				
	1	2	3	4	5
Drátkování		X			
Paličkování	X				
Tkaní		X			
Pletení ze slámy		X			
Malování na hedvábí	X				
Pletení pomlázky	X				

2. Která z pracovních činností byla pro tebe nejjednodušší?

- a) Drátkování ☐
- b) Paličkování ☒
- c) Tkaní ☐
- d) Malování na hedvábí ☐

- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☐

3. Která z pracovních činností byla pro tebe nejtěžší?

- a) Drátkování ☐
- b) Paličkování ☐
- c) Tkaní ☐
- d) Malování na hedvábí ☐
- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☐

4. Kterou pracovní činnost by jsi chtěl(a) navštěvovat jako kroužek školní družiny?

- a) Drátkování ☐
- b) Paličkování ☐
- c) Tkaní ☐
- d) Malování na hedvábí ☐
- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☐

5. Jak nejraději trávíš svůj čas po odchodu ze školy?

- a) Sledováním televize, počítače ☐
- b) Hraním na počítači ☐
- c) Pobytem venku ☐
- d) Při sportu ☐
- e) Výtvarnou či pracovní činností ☒

6. Pokud by sis mohl(a) vybrat, vyměnil(a) bys svoji nejoblíbenější činnost trávení volného času za nějakou pracovní činnost, kterou jsme společně vyzkoušeli?

- a) Ano ☐
- b) Ne ☐
- c) Nevím ☐

7. Kroužky které navštěvuješ jsi si vybral(a) sám(a), vybrali Ti je rodiče nebo byla Tvá volba ovlivněna kamarádem – kamarádkou?

- a) Sám ☐
- b) Rodiče ☐
- c) S kamarádem -kamarádkou ☐

8. Co tě bavilo nejvíc bavilo při pracovních činnostech?

- a) Že jsi si vyrobil(a) vlastní výrobek ☐
- b) Komunikace s kamarády ☐
- c) Vlastní práce na výrobku ☐

9. Jak raději pracuješ?

- a) Sám ☐
- b) Ve dvojici ☐
- c) V kolektivu ☐

10. Jsi rád když ti během pracovních činností někdo pomáhá?

- a) Ano ☐
- b) Ne, raději pracuji sám(a) ☐

Milé dívky, milí chlapci!

V prosinci jsme společně drátkovali, paličkovali, tkali, pletli ze slámy a proutí a malovali na hedvábí. Vzpomeňte si jak Vás tyto činnosti bavily, co bylo pro Vás nejjednodušší a co nejtěžší, kterým činností byste se případně rádi věnovali v zájmových kroužcích. Vyberte z nabízených možností vždy jednu a tu označte /X/. Stejným způsobem označte i pravdivě vybranou odpověď u otázek č. 5 až 10.

Datum 22.02.2011

Děkuji Vám

Marcela Plšková, vychovatelka ŠD

Dotazník pro žáky

1. Označ pomocí známky (1- 5) jak tě pracovní činnost bavila.

Činnost	Zámka				
	1	2	3	4	5
Drátkování				X	
Paličkování					X
Tkaní			X		
Pletení ze slámy			X		
Malování na hedvábí		X			
Pletení pomlázky	X				

2. Která z pracovních činností byla pro tebe nejjednodušší?

- a) Drátkování
- b) Paličkování
- c) Tkaní
- d) Malování na hedvábí

- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☒

3. Která z pracovních činností byla pro tebe nejtěžší?

- a) Drátkování ☐
- b) Paličkování ☒
- c) Tkání ☐
- d) Malování na hedvábí ☐
- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☐

4. Kterou pracovní činnost by jsi chtěl(a) navštěvovat jako kroužek školní družiny?

- a) Drátkování ☐
- b) Paličkování ☐
- c) Tkání ☐
- d) Malování na hedvábí ☒
- e) Pletení ze slámy ☐
- f) Pletení pomlázky ☐

5. Jak nejraději trávíš svůj čas po odchodu ze školy?

- a) Sledováním televize, počítače ☐
- b) Hraním na počítači ☐
- c) Pobytem venku ☒
- d) Při sportu ☐
- e) Výtvarnou či pracovní činností ☐

6. Pokud by sis mohl(a) vybrat, vyměnil(a) bys svoji nejoblíbenější činnost trávení volného času za nějakou pracovní činnost, kterou jsme společně vyzkoušeli?

- a) Ano ☐
- b) Ne ☒
- c) Nevím ☐

7. Kroužky které navštěvuješ jsi si vybral(a) sám(a), vybrali Ti je rodiče nebo byla Tvá volba ovlivněna kamarádem – kamarádkou?

- a) Sám ☐
- b) Rodiče ☒
- c) S kamarádem -kamarádkou ☐

8. Co tě bavilo nejvíc bavilo při pracovních činnostech?

- a) Že jsi si vyrobil(a) vlastní výrobek ☐
- b) Komunikace s kamarády ☐
- c) Vlastní práce na výrobku ☒

9. Jak raději pracuješ?

- a) Sám ☐
- b) Ve dvojici ☐
- c) V kolektivu ☒

10. Jsi rád když ti během pracovních činností někdo pomáhá?

- a) Ano ☐
- b) Ne, raději pracuji sám(a) ☒

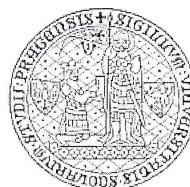
PŘÍLOHA Č. 4: ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE – PŘIHLÁŠKA K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta - katedra školní a sociální pedagogiky

http://www.pedf.cuni.cz/~www_kped/index.html

Tel: ++420 2 21 900 189, Fax: ++420 2 21 900 188

PŘIHLÁŠKA K TÉMATU ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

STUDENT	
Typ studia:	Bakalářské kombinované studium
Obor studia:	Vychovatelství
Příjmení, jméno, titul:	Plšková Marcela
Adresa bydliště:	Ke hřišti 252, Zlín - Štípa, 763 14
Kontaktní e-mail:	marcela.plskova@gmail.com
Kontaktní telefon:	725 047 382

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE	
Téma bakalářské práce v českém jazyce:	Praktické činnosti s technickými a přírodními materiály v zájmových kroužcích na úrovni školní družiny.
Téma bakalářské práce v anglickém jazyce:	Practical works with technical and natural materials at school hobby clubs.

	V Praze dne 10.3. 2010
Podpis studenta:	

VEDOUcí ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Příjmení, jméno, titul:	doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.
Kontaktní e-mail:	Jitka.vodakova@pedf.cuni.cz
Kontaktní telefon:	221900-133
Podpis vedoucího:	